

Załącznik nr 2 - Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Helena Ewa Wyligala

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Po ukończeniu szkoły średniej, w latach 1996-2000 r. odbyłam jednolite studia magisterskie na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego na kierunku politologia, w ramach specjalności niemcoznawczej. Podczas studiów, w roku akademickim 1998/1999, zrealizowałam półroczny pobyt stypendialny w Niemczech na uniwersytecie w Lipsku w ramach programu Sokrates-Erasmus. Był on poprzedzony miesięcznym stypendium językowym GFPS (*Gemeinschaft für studentischen Austausch in Mittel- und Osteuropa*) w 1997 r. Będąc aktywnym członkiem i sportowcem Klubu Uczelnianego AZS, pełniłam także rolę wrocławskiego korespondenta miesięcznika „Akademicki Przegląd Sportowy”. Byłam członkiem Towarzystwa Polsko-Niemieckiego we Wrocławiu.

Pracę magisterską pt. *Bilans stosunków polsko-niemieckich 1989-1999* przygotowałam pod kierunkiem profesor dr hab. Beaty Ocieпки, funkcję recenzenta pełnił dr hab. Krzysztof Szewior. Studia politologiczne ukończyłam w 2000 r. z wynikiem bardzo dobrym, uzyskując tytuł magistra.

W trakcie studiów politologicznych realizowałam także w trybie wieczorowym 3-letni program studiów zawodowych na kierunku historia o specjalizacji historia nauczycielska, na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

W 1999 r. obroniłam na ocenę bardzo dobrą pracę licencjacką pt. *Zjednoczenie Niemiec w świetle „Przeglądu Zachodniego”*, której promotorem był profesor dr hab. Włodzimierz Suleja. Tytuł zawodowy licencjata otrzymałam w tym samym roku.

Studia doktoranckie rozpoczęłam 1 października w 2000 r. w ramach prowadzonego na Uniwersytecie Wrocławskim Studium Doktoranckiego Nauk o Polityce, Filozofii i Socjologii. W trakcie studiów doktoranckich prowadziłam badania na temat współpracy Polski, Niemiec i Francji w ramach Katedry Badań Niemcoznawczych i realizowałam zajęcia dydaktyczne ze studentami w zakresie niemcoznawstwa (od semestru letniego 2001/2002). W 2004 r. otrzymałam stypendium naukowe Instytutu Francusko-Niemieckiego (*Deutsch-Französisches Institut*) w Ludwigsburgu, gdzie podczas miesięcznego pobytu stypendialnego przeprowadziłam kwerendę biblioteczną i prasową w j. niemieckim i j. francuskim do mojej pracy doktorskiej. Studia doktoranckie ukończyłam 30 września 2005 r.

Rozprawę doktorską pt. *Znaczenie Trójkąta Weimarskiego w drodze Polski do Unii Europejskiej* przygotowałam pod kierunkiem naukowym promotora - profesora dra hab. Romualda Gelleśa, której recenzentami byli: profesor dr hab. Stanisław Parzymies z Uniwersytetu Warszawskiego oraz profesor dr hab. Marian Wolański z Uniwersytetu Wrocławskiego. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce został nadany mi uchwałą Rady Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 12 maja 2006 r. Za rozprawę doktorską otrzymałam wyróżnienie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych w konkursie na najlepszą pracę doktorską obronioną w 2006 r.

Równolegle, do 2003 r. pracowałam zawodowo w firmie z kapitałem niemiecko-francuskim i ukończyłam 2-semestralne studia podyplomowe z zakresu zarządzania, zorganizowane przez Centrum Kształcenia Kadr Menedżerskich Agencji Rozwoju Gospodarczego.

Ponadto w 2013 r. z wynikiem bardzo dobrym ukończyłam 2-semestralne studia podyplomowe na Wydziale Finansów i Zarządzania Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, uzyskując dyplom menedżera projektu badawczo-rozwojowego.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

Zatrudnienie w jednostkach naukowych rozpoczęłam od pracy na umowę-zlecenie w roku akademickim 2006/2007. W semestrze zimowym prowadziłam zajęcia dydaktyczne w Instytucie Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego, a w semestrze letnim na Wydziale Nauk Społecznych i Dziennikarstwa Dolnośląskiej Szkoły Wyższej (DSW) we Wrocławiu.

Współpraca ta zaowocowała zatrudnieniem mnie z dniem 1 października 2007 r. jako pracownika naukowo-dydaktycznego na roczną umowę o pracę w DSW.

Od 1 października 2008 r. zostałam zatrudniona na czas nieokreślony na stanowisku adiunkta na etacie naukowo-dydaktycznym w Instytucie Bezpieczeństwa i Spraw Międzynarodowych na Wydziale Nauk Społecznych i Dziennikarstwa (WNSiD) Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, od 2017 r. – Wydziale Nauk Społecznych i Technicznych (WNSiT).

Od października 2012 r. do dziś pełnię funkcję Pełnomocnika Dziekana WNSiT ds. nauki (do 2017 r. Pełnomocnika Dziekana WNSiD ds. badań i dokumentacji naukowej).

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego:

Cykl pt. *Ochrona środowiska w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec*, obejmujący 14 powiązanych tematycznie publikacji naukowych, w tym: 8 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych z listy ERIH+ oraz listy B Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także 6 rozdziałów w recenzowanych pracach zbiorowych.

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

W skład cyklu, określonego w pkt. 4a, wchodzi następujące, powiązane ze sobą tematycznie publikacje naukowe (kolejność chronologiczna od najnowszych):

1. Wyligąła Helena, 2018, *Niemiecka strategia adaptacji do zmian klimatu jako narzędzie polityki bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, nr 1 (t. XXX), s. 37-59.
[Lista B MNiSW z 2017 r.; nieznanym recenzent wydawniczy]

2. Wyligąła Helena, 2018, *Ocena działań rządu Angeli Merkel w zakresie międzynarodowej ochrony klimatu na tle przewodnictwa Niemiec w G7 w 2015 r. i G20 w 2017 r.*, w: *Wybory w Niemczech w 2017 r. z perspektywy politologicznej*, red. A. Kruk, H. Wyligąła, Wyd. Atut, Wrocław, s. 131-153.
[Recenzent wydawniczy: Katarzyna Gelles]

3. Wyligąła Helena, 2016, *Ochrona środowiska w kulturze strategicznej Niemiec*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych”, nr 3, s. 59-72.
[Lista B MNiSW z 2017 r. oraz lista ERIH+; nieznanym recenzent wydawniczy]

4. Wyligąła Helena, 2016, *Ekologizm w polityce zagranicznej*, w: *Ekologizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Wyd. UMCS, Lublin, s. 221-232.
[Recenzent wydawniczy: Grażyna Ulicka]

5. Wyligąła Helena, 2013, *Ochrona środowiska w polityce zagranicznej RFN*, „Przegląd Zachodni”, nr 2, s. 91-116.
[Lista B MNiSW z 2017 r. oraz lista ERIH+; nieznanym recenzent wydawniczy]

6. Wyligąła Helena, 2013, *Ochrona środowiska i klimatu w programach wyborczych głównych niemieckich partii politycznych CDU i SPD*, w: *Niemiecka scena polityczna w 2013 roku. Aktorzy, zagadnienia i wyzwania*, red. A. Kruk, M. Sus, Wyd. Atut, Wrocław, s. 269-293.
[Recenzent wydawniczy: Ewa Bojenko-Izdebska]
7. Wyligąła Helena, 2013, *Ochrona klimatu i Energiewende w programie niemieckich Zielonych w wyborach do Bundestagu w 2013 r.*, „Homo Politicus. Rocznik Politologiczny”, nr 7-8, s. 71-90.
[Lista B MNiSW z 2017 r.; recenzenci wydawniczy: Franciszek Gołębski, Piotr Niwiński]
8. Wyligąła Helena, 2012, *Niemiecki „Atomausstieg”. Uwarunkowania decyzji o rezygnacji RFN z energetyki jądrowej i jej wpływ na relacje polsko-niemieckie*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 20, s. 117-138.
[Lista B MNiSW z 2017 r.; recenzent wydawniczy: Stanisław Senft]
9. Wyligąła Helena, 2011, *„Soft Power” w niemieckiej polityce zagranicznej*, w: *Polityka zagraniczna zjednoczonych Niemiec: kontynuacja czy zmiana?*, red. I. P. Karolewski, Wyd. Gajt i Willy Brandt Centrum, Wrocław, s. 69-94.
[Recenzent wydawniczy: Stanisław Konopacki]
10. Wyligąła Helena, 2010, *Niemiecko-francuska współpraca w zakresie ochrony środowiska*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 18, s. 83-100.
[Lista B MNiSW z 2017 r.; recenzent wydawniczy: Stanisław Senft]
11. Wyligąła Helena, 2011, *Uwarunkowania systemu zarządzania kryzysowego w Republice Federalnej Niemiec*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, vol. 5, s. 133-154.
[Lista B z 2017 r. i lista ERIH+; recenzent wydawniczy: Jerzy Będziński]
12. Wyligąła Helena, 2009, *Ekologizacja polityki zagranicznej państwa – przykład RFN*, w: *Państwa-regiomy-świat w kształtującej się rzeczywistości globalnej*, red.: G. Piwnicki, S. Mrozowska, K. Kamińska, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 465-475.
[Recenzent wydawniczy: Maria Marczevska-Rytko]
13. Wyligąła Helena, 2008, *Regionalny wymiar ochrony środowiska*, w: *Regionalizacja w stosunkach międzynarodowych – aspekty polityczno-gospodarcze*, red. K. Jędrzejczyk-Kuliniak, L. Kwieciński, B. Michalski, E. Stadtmüller, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 464-497.
[Recenzenci wydawniczy: Edward Halizak, Kazimierz Pająk]
14. Wyligąła Helena, 2007, *Rola polityki ochrony środowiska w RFN*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 15, s. 141-159.
[Lista B MNiSW z 2017 r.; recenzent wydawniczy: Stanisław Senft]

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Konceptualizacja problemu badawczego, pytania i cele badawcze:

Polityka zagraniczna jest dynamicznym i wielowymiarowym procesem, niezbędnym do istnienia i rozwoju państwa. Jej formułowanie jest zadaniem niezwykle trudnym i odpowiedzialnym, zwłaszcza że wraz ze współczesnymi przemianami środowiska międzynarodowego zacierają się granice między wewnętrznymi i zewnętrznymi uwarunkowaniami aktywności państwa. Implikuje to korektę dotychczasowych podejść badawczych, prowokuje do poszukiwania nowych metod analizy polityki zagranicznej i eksploracji jej nowych obszarów. Badanie polityki zagranicznej jest procesem złożonym, który w

dużej mierze uzależniony jest od przyjętej perspektywy teoretycznej. Zakładając, że polityka zagraniczna jest dynamicznym procesem formułowania i realizacji narodowych interesów oraz celów państwa w środowisku międzynarodowym¹, warto podkreślić równocześnie znaczenie globalnego kontekstu interakcji i współzależności w procesie tworzenia tej polityki.

Umiejętnie prowadzona polityka zagraniczna państwa odgrywa zasadniczą rolę w utrzymaniu jego bezpieczeństwa i kształtowaniu pozycji w stosunkach międzynarodowych. W związku z zachodzącymi w świecie procesami internacjonalizacji, globalizacji i szybkim przepływem informacji, pojawiają się nowe możliwości wzajemnego oddziaływania na siebie podmiotów w dziedzinach, które dotąd nie stanowiły tzw. *High Politics*². Dialog prowadzony na najwyższym szczeblu politycznym obejmuje obecnie strategiczne obszary funkcjonowania państw, m.in.: zarządzanie zasobami naturalnymi, energetykę, dystrybucję dóbr i innowacji technologicznych. Służby dyplomatyczne państw konfrontowane są z koniecznością podejmowania tematyki sektorowej, a także wykorzystywania wiedzy specjalistów i *know-how* przedstawicieli organizacji pozarządowych do kreowania i monitorowania agendy stosunków międzynarodowych. Ochrona środowiska, obok innych zagadnień, np. bezpieczeństwa energetycznego, postępu naukowego, ochrony praw człowieka czy pomocy rozwojowej, należy do tych obszarów funkcjonowania współczesnych społeczeństw, które stają się treścią polityki zagranicznej.

Kluczowy problem badawczy, rozważany w ramach przedstawionego do oceny cyklu publikacji pt. *Ochrona środowiska w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec*, dotyczy wyjaśnienia przesłanek podejmowania przez państwo szczególnej aktywności w dziedzinie międzynarodowej ochrony środowiska i wykorzystywania jej do realizacji własnych celów politycznych.

Wagę podjętego problemu w perspektywie teoretycznej i praktycznej należy odnieść do konieczności kompleksowego sposobu oceny skuteczności realizacji zewnętrznych celów państwa: wzrostu jego siły, pozycji międzynarodowej i prestiżu, wpływu na kształtowanie reguł środowiska międzynarodowego i zapewnienia bezpieczeństwa.

W celu wyjaśnienia problemu badawczego postawiłam kilka zasadniczych pytań:

- jakie uwarunkowania sprzyjają prowadzeniu zagranicznej polityki ochrony środowiska?,
- jakie treści z zakresu ochrony środowiska są przedmiotem działania państwa na arenie międzynarodowej?,
- jakie cele może realizować państwo orientujące się na problematykę środowiskową?,
- czy i w jaki sposób ochrona środowiska łączona jest z polityką bezpieczeństwa?,
- jakie są sposoby realizacji zagranicznej polityki ochrony środowiska i jakie podmioty są za nią odpowiedzialne?,
- jak kształtuje się dobór metod, środków i narzędzi, którymi państwo posługuje się w ramach zagranicznej polityki ochrony środowiska?

Republika Federalna Niemiec jest przykładem państwa, które konsekwentnie od lat 80. XX wieku rozwija swoją pozycję międzynarodową, wykorzystując tematykę środowiskową. W polskich badaniach politologicznych prowadzonych po 1990 r. na temat niemieckiej dyplomacji³ szczególnie akcentuje się zagadnienia bezpieczeństwa, rolę RFN w procesie integracji

¹ Należy zaznaczyć, że termin polityka zagraniczna oraz sposoby analizy polityki zagranicznej są przedmiotem debaty akademickiej na świecie, a w ramach nauk politycznych nie została wypracowana jedna, spójna definicja polityki zagranicznej. Najczęściej używaną jest za „sumę” zewnętrznych relacji prowadzonych przez niezależny podmiot (z reguły państwo) w ramach stosunków międzynarodowych (Ch. Hill, *The Changing Politics of Foreign Policy*, Palgrave Macmillan 2003). Na gruncie polskiej politologii w ramach Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych prowadzone są w ostatnich latach badania systematyzujące i upowszechniające stan wiedzy na temat polityki zagranicznej.

² Koncepcja S. Hoffmanna wyrażona w artykule pt. *Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe* („Daedalus” 1966, vol. 95, No. 3, s. 862-915), wprowadzająca dychotomiczny podział na politykę wyższej rangi (*High Politics*), odnoszącą się do żywotnych spraw bezpieczeństwa narodowego i tożsamości, oraz niższego rzędu (*Low Politics*), administrującą sprawami społeczno-gospodarczymi, istotnymi dla sprawnego funkcjonowania kraju, traci obecnie na znaczeniu z uwagi na złożoność motywów działania państwa w stosunkach międzynarodowych, zwłaszcza w kontekście integracji europejskiej.

³ Do ważniejszych publikacji w tym zakresie zaliczam opracowania autorstwa m.in.: E. Cziomera, B. Koszela, K. Malinowskiego, K. Miszczaka, S. Sulowiczka, A. Trzcielinskiej-Polus, M. Stolarczyka, J. Barcza, J. Węca, J. Kiwerskiej, B. Moło, A. Kruk, K. Bachmanna i P. Burasa, P. Karolewskiego, K. Gelles, A. Gasztold, M. Sus, K. Marczuk, J. Ciesielskiej-Klikowskiej.

europejskiej czy jej stosunki z innymi partnerami, np. z Francją, Rosją czy Polską. Autorzy analiz polityki zagranicznej zjednoczonych Niemiec koncentrowali się w dużej mierze na kwestiach jej zmiany i kontynuacji w obliczu nowych wyzwań geopolitycznych, jednakże zagadnienia dotyczące środowiska nie stanowiły dotąd przedmiotu ich zainteresowania. Poznanie więc sposobów antycypacji problematyki międzynarodowej ochrony środowiska przez zachodniego sąsiada Polski pozwala lepiej zrozumieć motywy działania niemieckiej dyplomacji oraz uświadamia nie tylko stopień jej organizacji i zaangażowania w tę stosunkowo nową dziedzinę, ale przede wszystkim ułatwia identyfikację deklarowanych i realnych interesów RFN w ramach globalnej dyskusji o ochronie środowiska.

Stąd też głównym **celem** autorki było dokonanie pogłębionej analizy procesu kształtowania i realizacji polityki zagranicznej oraz wybranych aspektów polityki bezpieczeństwa Niemiec przez pryzmat ochrony środowiska. Analiza ta obejmuje kompleksową diagnozę procesu wprowadzania treści ekologicznych do polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa Niemiec przy uwzględnieniu zarówno uwarunkowań politycznych, ram instytucjonalnych i narzędzi dyplomatycznych, ale także idei, konceptualizacji strategicznej oraz problemów w realizacji celów politycznych. Działanie to określam mianem **ekologizacji polityki zagranicznej**.

Jako punkt wyjścia do badań przyjąłem **tezę**, iż aktywność państwa w obszarze rozwiązywania globalnych i regionalnych problemów ochrony środowiska jest środkiem prowadzenia polityki zagranicznej, które umożliwia poszerzenie pola działalności państwa i służy realizacji jego interesów na arenie międzynarodowej.

Dla realizacji sformułowanego powyżej problemu badawczego wyznaczyłam następujące **cele szczegółowe**:

- określenie i systematyzacja siatki pojęciowej relewantnej dla prowadzonych badań,
- wypracowanie metodologii badania uwarunkowań procesu ekologizacji, osadzonej w teorii i praktyce polityki zagranicznej,
- zbadanie wybranych problemów międzynarodowej polityki ochrony środowiska w kontekście bieżących wydarzeń międzynarodowych i wewnętrznych w Niemczech,
- zbadanie współczesnej niemieckiej myśli politycznej w zakresie łączenia zagadnień ochrony środowiska z bezpieczeństwem i polityką zagraniczną,
- określenie sposobów promowania interesów Niemiec w zakresie ochrony środowiska na arenie międzynarodowej,
- zbadanie sposobów realizacji przez Niemcy zagranicznej polityki ochrony środowiska, w tym tworzenia instrumentów dyplomatycznych i ocena ich skuteczności,
- zbadanie głównych wyzwań w ramach realizacji strategicznych planów z zakresu międzynarodowej aktywności Niemiec w globalnej i regionalnej ochronie środowiska,
- określenie związków między polityką wewnętrzną i zewnętrzną państwa w zakresie realizowanych treści polityki bezpieczeństwa i polityki zagranicznej.

Badaniami objęty został przede wszystkim okres 1998-2017, a uzasadnienie wyboru wskazanych ram czasowych odnosi się do zmiany politycznej z 1998 r., inicjującej przejście do bardziej ofensywnej polityki Niemiec w Europie i zerwanie z tzw. kulturą powściągliwości. Cezurą zamykającą okres badań są wybory do Bundestagu z jesieni 2017 r. Decydujący wpływ na prowadzenie polityki zagranicznej RFN w omawianym okresie miały rządzące koalicje głównych niemieckich partii: SPD i Sojuszu '90/Zielonych (1998-2005), CDU/CSU i SPD (2005-2009), CDU/CSU i FDP (2009-2013) oraz CDU/CSU i SPD (2013-2017). Znaczącą rolę w omawianym okresie politycznym odegrała kanclerz Angela Merkel.

Dla pogłębionej analizy myśli politycznej, roli czynników społecznych, czy fundamentów strategicznych działań rządu niezbędne okazały się odniesienia do lat wcześniejszych niemieckiej polityki. Szczególne znaczenie miały dwa okresy: przełomu lat 60. i 70. XX wieku oraz przełomu lat 80. i 90. XX wieku. Pierwszy z nich był istotny w związku z kształtowaniem się idei ekologicznych i społecznych ruchów prośrodowiskowych i antynuklearnych, a także poszerzaniem programów partii politycznych o treści związane z ochroną środowiska. Istotą drugiego były decyzje Bundestagu, wypracowane w procesach konsultacji międzypartyjnych z udziałem ekspertów w ramach specjalnych komisji badawczych (tzw. *Enquete Kommissionen*). Rząd RFN został zobligowany do podjęcia tematyki zmian klimatycznych jako zadania

publicznego, leżącego w interesie Niemiec. Moim zdaniem wskazane procesy legitymizowały aktywność tego państwa w zakresie międzynarodowej ochrony środowiska i przyczyniły się do uznania, iż jednym z celów polityki zagranicznej zjednoczonych Niemiec jest antycypacja globalnych problemów ekologicznych⁴ oraz aktywne kształtowanie agendy stosunków międzynarodowych w tym zakresie (Wyligala Helena, 2007, *Rola polityki ochrony środowiska w RFN*; Wyligala Helena, 2013, *Rola ochrony środowiska w polityce zagranicznej RFN*).

Ramy teoretyczne:

Głównym paradygmatem teoretycznym, w ramach którego analizowałam wybrane aspekty zagranicznej polityki ochrony środowiska i bezpieczeństwa Niemiec, był paradygmat neoliberalny, zwłaszcza zaś nurt liberalnego instytucjonalizmu. Zakłada on, że eksplikacja stosunków międzynarodowych jedynie w kategoriach siły i interesów państw jest niewystarczająca do zrozumienia motywów aktywności międzynarodowej różnych podmiotów w obliczu procesów globalizacji i instytucjonalizacji. Nurt ten był kluczowy w wyjaśnieniu:

- kompleksowej współzależności państw, organizacji i aktorów niepaństwowych. Koncepcję tę, autorstwa R. O. Keohane'a i J. S. Nye'a, wykorzystałam do ukazania potrzeby rozwiązywania przez państwa (Niemcy) problemów globalnych, którym nie są one w stanie samodzielnie podolać, a jakimi są zmiany klimatu.
- zagadnienia skłonności państw do kooperacji w warunkach globalnej i regionalnej rywalizacji. Celem funkcjonowania państwa w systemie współzależności jest zapewnienie dobrobytu, który można osiągnąć we współpracy, a dla jej ułatwienia państwa tworzą reżimy, organizacje międzynarodowe, sieci powiązań, które wzmacniają poczucie bezpieczeństwa i pogłębiają kooperację.
- zasady multilateralizmu, która jest jednym z kluczowych imperatywów zarówno polityki zagranicznej, jak i bezpieczeństwa Niemiec. Oznacza nie tylko zakotwiczenie Niemiec w systemie międzynarodowej współpracy i kontroli, ale także konieczność przestrzegania norm.
- znaczenia reżimu zmian klimatu - w zakresie umiejscowienia roli Niemiec w międzynarodowych negocjacjach klimatycznych i środowiskowych. Reżimy, jako forma instytucji międzynarodowych, kształtują kooperacyjne zachowania państw, a integrując normy zewnętrzne z interesem państwa wpływają na stabilizację stosunków między podmiotami⁵.
- zagadnień globalizacji i funkcjonowania organizacji międzynarodowych, których Niemcy są aktywnym członkiem;
- roli siły państwa, ujętej w ramy koncepcji *soft power* J. S. Nye'a⁶, istotnej z punktu widzenia form i sposobów skutecznego oddziaływania na postawy innych aktorów polityki międzynarodowej.

Zaletą zastosowania teorii liberalnej była możliwość wykorzystania w moich analizach wewnątrz krajowego kontekstu polityki zagranicznej⁷, bez zaniebdywania odniesień do międzynarodowych uwarunkowań systemowych. Ukazanie poprzez dyskurs wyborczy i idee społeczno-polityczne wzajemnych relacji między sferą wewnętrzną i zewnętrzną aktywności państwa jest w polskiej nauce rzadko podejmowane. Wykonana przeze mnie w rozdziale pt. *Ochrona środowiska i klimatu w programach wyborczych głównych niemieckich partii politycznych CDU i SPD* (w: *Niemiecka scena polityczna w 2013 roku. Analiza, zagadnienia i wyzwania*, red. A. Kruk, M. Sus, Wyd. Atut, Wrocław 2013, s. 269-293) analiza jakościowa treści programów wyborczych głównych niemieckich partii politycznych CDU/CSU, SPD oraz Bündnis 90/Die Grünen pozwala stwierdzić, że w propozycjach polityki ochrony środowiska ukryte są odpowiedzi na pytania, jak będzie realizowana polityka rozwoju państwa w przyszłości, gdzie zostaną postawione akcenty merytoryczne, jaka będzie przyszła międzynarodowa aktywność

⁴ Cziomer E., *Polityka zagraniczna Niemiec w dobie nowych wyzwań globalizacji, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz integracji europejskiej po 2005 r.*, Wyd. Elipsa, Warszawa – Kraków 2010, s. 88-89.

⁵ Pietras M., *Międzynarodowy reżim zmian klimatu*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2011, s. 65.

⁶ Nye J., *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, New York 2004.

⁷ Zob. szerzej: Kukulka J., *Polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna*, w: *Polityka zagraniczna państwa*, red. J. Kukulka, R. Zięba, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1992, s. 26-33.

państwa. W przypadku Niemiec programy partii mają więc dużą wartość prognostyczną, kwestia rozwoju jest bowiem silnie powiązana z transformacją energetyczną i wpływa bezpośrednio na kształt polityki klimatycznej oraz na kwestię zużycia zasobów.

Istotna wartość eksplanacyjna liberalizmu⁸ wyrażała się także w podnoszonym przeze mnie zagadnieniu współpracy państw ugruntowanej poprzez normy międzynarodowe i wartości moralne oraz za pośrednictwem organizacji międzynarodowych, co przedstawiłam w artykule pt. *Ekologizm w polityce zagranicznej* (w: *Ekologizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Wyd. UMCS, Lublin 2016, s. 221-232). Mimo, że interesy państw w zakresie polityki zagranicznej kształtowane są przez szerokie spektrum czynników wewnętrznych i zewnętrznych, to w nurcie liberalnym należy także uwzględnić procesy negocjacji i oddziaływania na nie różnych grup społecznych. Widoczne jest to w ramach badań nad uwarunkowaniami ekologizacji polityki zagranicznej Niemiec, gdzie zaznacza się większy pluralizm opinii, uwzględnianie interesów jednostek oraz wpływ tzw. organizacji pośredniczących i procesów transnarodowych. Zagadnienia te przedstawiłam w artykule pt. „Soft Power” w niemieckiej polityce zagranicznej (w: *Polityka zagraniczna zjednoczonych Niemiec: kontynuacja czy zmiana?*, red. I. P. Karolewski, Wyd. Gajt i Willy Brandt Centrum, Wrocław, s. 69-94). Wartości takie jak sprawiedliwość, pokój i dobrobyt gwarantowane są przez zachowania kooperacyjne i modernizację opartą na wykorzystaniu wiedzy w celu osiągnięcia dalszego postępu i rozwoju. Sytuacja Niemiec wydaje się w tym względzie szczególnie, co przedstawiłam w artykułach na temat kultury strategicznej i rozwoju idei ekologizmu w Niemczech (*Ochrona środowiska w kulturze strategicznej Niemiec*, „TeKa Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2016, nr 3, s. 59-72; *Ekologizm w polityce zagranicznej*, w: *Ekologizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Wyd. UMCS, Lublin 2016, s. 221-232). W oparciu o idee powstają preferencje aktorów w procesie decyzyjnym, stąd przesłanki aksjologiczne, ugruntowane konstytucyjnie i w działaniach społeczności międzynarodowej (zrównoważony rozwój, multilateralizm), budują kapitał politycznych zachowań niemieckich decydentów. Poprzez strategię *soft power* RFN wpływa na inne podmioty, aby podzielały upowszechniane przez nią wartości, takie jak odpowiedzialność, demokracja, konsens. Tym samym Niemcy, zwiększając wzajemną współzależność, instytucjonalizują kooperację i podnoszą przez to własną wiarygodność i wzmacniają pozycję międzynarodową. Potwierdzeniem powyższego może być odniesienie roli Niemiec, jako pioniera i lidera wpływającego na kształt międzynarodowych reguł w zakresie środowiska, do opisywanego przez A. Moravcsik’a układu politycznych i asymetrycznych współzależności. Potwierdza on, że podmiot mniej zależny od innych (lider) ma większe zdolności oddziaływania na środowisko międzynarodowe i jest mu łatwiej zminimalizować koszty swojego dostosowania do ewentualnych zmian w układzie współzależności.

Operacjonalizacja problemu badawczego:

Szczególne znaczenie w procesie badawczym miała operacjonalizacja problemu badawczego, zwłaszcza sprecyzowanie kluczowych zagadnień i zdefiniowanie nowych pojęć, takich jak: ekologizacja polityki zagranicznej, zagraniczna polityka ochrony środowiska (*Umweltaußenpolitik*), zagraniczna polityka transformacji energetycznej (*Energiewendeaußenpolitik*), bezpieczeństwo środowiskowe i ekologiczne.

Wprowadzenie terminu **ekologizacja** do badania polityki zagranicznej jest podyktowane tym, że: 1) ujmowanie ochrony środowiska w jej ramach nie posiadało dotąd swojej zrozumiałej nazwy, jednolitej definicji czy jednoznacznego wyjaśnienia; 2) zacierpnięte z nauki o bezpieczeństwie określenie ekologiczny (sektor, zagrożenie) jest w Polsce utożsamiane znaczeniowo z terminem środowiskowy, na podobieństwo występujących także w literaturze zachodniej określeń *environmental security* i *ecological security*, stąd możliwa jest jego implementacja na potrzeby analizowanych procesów; 3) w polskiej politologii termin ekologizm, rozumiany jako ideologia polityczna i podstawa aktywności ruchów społecznych, jest powszechnie stosowany i kojarzony z ochroną środowiska; 4) podążając za profesorem Romanem

⁸ Por. Pietras M., *Eksplanacyjna użyteczność liberalizmu w badaniu systemu międzynarodowego*, w: *Liberalizm & neoliberalizm w nauce o stosunkach międzynarodowych: teoretyczny pluralizm*, red. E. Halizak, R. Ozarowski, A. Wróbel, Wyd. Rambler i PTSM, Warszawa 2016, t. 1, s. 92-94.

Tokarczykiem⁹ polskie wersje powiązanych z tematem, obcojęzycznych pojęć, np. environmentalizm (*environment* – środowisko), greenizm (*greening* – zazielenianie) brzmią sztucznie i ich adaptacja została przez mnie odrzucona; 5) mając świadomość związku ekologii, jako nauki przyrodniczej z ochroną środowiska naturalnego, szozologią i bezpieczeństwem egzystencji człowieka, termin ekologizacja jawi się jako najbardziej użyteczny na gruncie polskiej nauki.

Ekologizację uznałam za formę celowego działania, w ramach którego podmioty odpowiedzialne za formułowanie i realizację strategii polityki zagranicznej, w przypadku Niemiec - zwłaszcza decydenci i urzędnicy Urzędu Kanclerskiego i Federalnego Urzędu Spraw Zagranicznych, dyplomaci i pracownicy innych ministerstw, poszerzają spektrum międzynarodowej interakcji Niemiec o tematykę ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.

Sformułowanie zagraniczna polityka ochrony środowiska jest tłumaczeniem niemieckiego pojęcia *Umweltaußenpolitik*, które do obiegu naukowego wprowadzone zostało w latach 80. XX wieku przez profesora Volkera Prittwitza. Identyfikacja w ramach polityki zagranicznej interesów oraz potrzeb państwa, odnoszących się do problemów z zapewnianiem właściwego stanu środowiska i jego ochrony, tworzy pola interakcji, z którymi związane są pojęcia (zob. Wyligąła Helena, *Ochrona środowiska w polityce zagranicznej RFN*, „Przegląd Zachodni” 2013, nr 2, s. 91-116): zielonej dyplomacji (*green diplomacy*) i zazieleniania polityki zagranicznej (*greening*), dyplomacji zrównoważonego rozwoju (*diplomacy of sustainable development*), dyplomacji klimatycznej i środowiskowej (*climate, environmental diplomacy*) oraz bezpieczeństwa środowiskowego (*environmental security*). Realizowanie poprzez politykę zagraniczną celów państwa, takich jak: wzrost siły i znaczenia, kształtowanie reguł funkcjonowania środowiska międzynarodowego oraz zapewnianie bezpieczeństwa przejawia się także w dziedzinie ochrony środowiska. Waga zagrożeń związanych ze zmianami klimatu, dążenie do internacjonalizacji działań prewencyjnych oraz adaptacyjnych staje się także treścią działań z zakresu polityki bezpieczeństwa.

Biorąc powyższe pod uwagę wyodrębnienie pojęć było kluczowe dla zobrazowania powiązań ochrony środowiska i bezpieczeństwa. W konsekwencji braku jasno zdefiniowanego pojęcia bezpieczeństwa środowiskowego (*environmental security*), w literaturze przedmiotu używa się z reguły określenia bezpieczeństwo ekologiczne¹⁰ (*ecological security*), jako bardziej upowszechnionego w polskim środowisku akademickim¹¹. W moich analizach używałam ich zamiennie, skłaniając się częściej do określenia „środowiskowy” jako szerszego znaczeniowo. Za bezpieczeństwo środowiskowe uznaję trwały proces skierowany na osiągnięcie stanu gwarantującego prawidłową egzystencję i rozwój wszystkich elementów ekosystemu. Włączanie tematyki środowiskowej do polityki bezpieczeństwa będzie miało na celu przede wszystkim ochronę istnienia człowieka w środowisku jako podstawie jego funkcjonowania. Z uwagi na długofalowe oddziaływanie skutków zmian środowiskowych na bezpieczeństwo społeczeństwa nieodzowne w moich analizach stało się zbadanie kultury strategicznej Niemiec, którą definiuję za K. Malinowskim¹² i J. Snyderem¹³ jako względnie stały system myślenia strategicznego o miejscu danego państwa w układzie międzynarodowym, będący sumą wyobrażeń, postaw i wzorów zachowań charakterystycznych dla członków danej wspólnoty. Ponadto, określając działania niwelujące zagrożenia ekologiczne na poziomie krajowym, istotne w moich badaniach stało się zdefiniowanie pojęć zarządzania kryzysowego, prewencji kryzysowej i systemu zarządzania kryzysowego w ramach ich specyficznej interpretacji w Niemczech (Wyligąła Helena,

⁹ Tokarczyk R. A., *Ekologizm inspiracją nowych nurtów myśli i systemów norm*, w: *Ekologizm*, red.: M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Wyd. UMCS, Lublin 2016, s. 14-15.

¹⁰ Pietraś M., *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wyd. UMCS, Lublin 1996.

¹¹ Zob.: Kubiak M., Lipińska-Rzeszutek M., *Współczesne bezpieczeństwo ekologiczne*, Wyd. Aspra-JR, Warszawa-Siedlce 2017; Zuber M., *Bezpieczeństwo ekologiczne jako element bezpieczeństwa ogólnego*, w: *Interdyscyplinarność nauk o bezpieczeństwie*, red. K. Raczkowski, K. Żukrowska, Wyd. Difin, Warszawa 2014, s. 174-188; Korzeniowski P., *Bezpieczeństwo ekologiczne jako instytucja prawna ochrony środowiska*, Wyd. Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012.

¹² Malinowski K., *Przemiany niemieckiej polityki bezpieczeństwa 1990-2005*, Instytut Zachodni, Poznań 2009.

¹³ Snyder J. L., *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*, Wyd. Rand Corporation, nr R-2154-AF, September 1977, s. 8.

Uwarunkowania systemu zarządzania kryzysowego w Republice Federalnej Niemiec, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2011, vol. 5, s. 133-154.

Metody badawcze:

W ramach procesu badawczego zastosowałam różne metody i techniki badań, wśród których wiodącą była analiza jakościowa zawartości dokumentów, odnosząca się w znacznej mierze do wykorzystanych w moich publikacjach materiałów źródłowych. Pozwoliła ona na wyodrębnienie najważniejszych treści określających kształt realizowanej polityki zagranicznej i koncepcji bezpieczeństwa Niemiec oraz na wskazanie ich ograniczeń.

Metoda instytucjonalno-prawna posłużyła do przedstawienia nie tylko międzynarodowych powiązań formalnych RFN w zakresie ochrony klimatu i środowiska, ale także do analizy konsultacyjno-administracyjnego systemu podejmowania decyzji politycznych na różnych szczeblach. Ograniczony dostęp do danych dotyczących okoliczności podejmowanych decyzji w zakresie polityki zagranicznej (z uwagi także na ich nieformalny charakter) sprawił, iż zastosowałam w badaniach tylko elementy metody decyzyjnej. Jej ważnym uzupełnieniem była metoda behawioralna, bazująca na badaniach opinii ekspertów w ramach przeprowadzonych przeze mnie konsultacji z uczestnikami owych procesów decyzyjnych, osadzonych w zróżnicowanych strukturach opiniotwórczych (wspólnotach epistemicznych¹⁴). Wywiady półstrukturyzowane z przedstawicielami:

- niemieckiej administracji rządowej (Urząd Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki, Rada Doradców ds. Środowiska Naturalnego, Komitet Naukowy Rządu ds. Zmian Globalnych),
- organizacji pozarządowych i think tanków (Ecologic, Germanwatch, Adelphi, SWP, DGAP),
- oraz z naukowcami (Wolny Uniwersytet w Berlinie),

zostały przeprowadzone przeze mnie w Berlinie w latach 2011-2013, w trakcie realizacji grantu badawczego MNiSW/NCN nr 7200/B/H03/2011.

Badanie treści polityki zagranicznej i bezpieczeństwa w dużej mierze oparłam na metodzie studium przypadków, koncentrując się na dwóch wymiarach: zewnętrznym, tj. międzynarodowej aktywności Niemiec na poziomie globalnym (ONZ), regionalnym (UE) i na relacjach dwustronnych z Francją i Polską, oraz wewnętrznym, tj. ocenie uwarunkowań kształtowania preferencji politycznych, struktur i współpracy instytucjonalnej.

Metoda prognostyczna wykorzystana została do określenia perspektyw i zmian, jakie mogą nastąpić w RFN w związku z procesem modernizacji ekologiczno-energetycznej (*Energiewende*), a także w związku z realizacją procesów mitygacyjno-adaptacyjnych¹⁵ w kontekście zmian klimatu w polityce bezpieczeństwa. Pomocniczo wykorzystywałam metodę analizy statystycznej, posilując się danymi zgromadzonymi w ogólnodostępnej niemieckiej i inijnej statystyce publicznej.

W badaniach wykorzystałam dostępne źródła obcojęzyczne, przede wszystkim niemieckie dokumenty rządowe i resortowe (strategie, plany, deklaracje, oświadczenia, stanowiska, komunikaty, sprawozdania), przemówienia polityków, programy wyborcze partii politycznych, umowy międzynarodowe, stenogramy z debat parlamentarnych, akty prawa. Ponadto wykorzystałam międzynarodową literaturę przedmiotu, zwłaszcza anglojęzyczne artykuły naukowe i publikacje książkowe dotyczące zagadnień międzynarodowej współpracy na rzecz ochrony środowiska, analizy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa ekologicznego. Podkreślenia wymaga też fakt skromnego piśmiennictwa akademickiego na temat niemieckiej *Umweltaußenpolitik*, co częściowo uzupełniłam poprzez lekturę prasy niemieckiej.

Za nowatorskie uważam wykorzystanie jako narzędzia badawczego modelu, umożliwiającego dokonanie wieloczynnikowej analizy polityki zagranicznej na różnych poziomach jej realizacji. Posłużył on zwłaszcza do uwypuklenia specyficznych determinantów

¹⁴ Haas P. M., *Introduction: epistemic communities and international policy coordination*, „International Organisation” 1992, vol. 46, nr 1, s. 1-35.

¹⁵ Strategie mitygacyjne oznaczają łagodzenie i hamowanie negatywnych skutków zmian klimatu, np. redukcja CO₂, zaś działania adaptacyjne oznaczają przystosowanie do warunków zmienionych wskutek następstw zmian klimatycznych, np. program walki z suszą.

niemieckiej *Umweltaußenpolitik*. Wprowadziłam więc do polskiego piśmiennictwa naukowego model zaproponowany przez badaczy amerykańskich J. Barkdulla i P. Harris w 2002 r. do badania zagranicznej polityki ochrony środowiska (Wyligąła H., 2013, *Ochrona środowiska w polityce zagranicznej RFN*, „Przegląd Zachodni”, nr 2, s. 91-116). Konstrukcja tego narzędzia pozwoliła mi kompleksowo ukazać z różnych perspektyw czynniki kształtujące niemiecką *Umweltaußenpolitik*. Zaletą modelu jest zintegrowanie - z jednej strony - zmiennych wykorzystywanych do badania reżimów i organizacji międzynarodowych (tak istotnych w międzynarodowych negocjacjach klimatycznych) oraz ekonomizacji stosunków międzynarodowych, takich jak: siła, interesy i idee, które motywują państwa do określonych zachowań, z poziomami analizy polityki zagranicznej - z drugiej strony: społecznym, państwowym i systemowym (międzynarodowym), w ramach których owe zachowania się uzewewnętrzniają. Pola odniesień badawczych, które powstają na przecięciu się wskazanych kategorii, były przedmiotem moich rozważań. Interesowały mnie zarówno czynniki wewnętrzne kształtujące politykę zagraniczną i bezpieczeństwa: struktury biurokratyczne, udział organizacji rządowych i pozarządowych w procesach decyzyjnych, preferencje partii politycznych, nastawienie opinii publicznej, kwestie ideologii, jak też czynniki zewnętrzne w ramach systemu międzynarodowego – reżim ochrony klimatu czy oddziaływanie organizacji i ugrupowań międzynarodowych.

W ramach moich rozważań istotną rolę odegrała optyka *soft power*, o którą wzbogaciłam wskazane wyżej narzędzie, dodając do niego nowe kategorie analityczne: na poziomie systemu międzynarodowego - perspektywę neoliberalną (multilateralizm i współzależność jako czynniki układu międzynarodowego), na poziomie państwowo-centricznym – rolę lidera politycznego i biurokratycznej koordynacji polityki, a na poziomie społecznym – wagę tzw. brokerów idei, wspólnot epistemicznych i wpływ organizacji pozarządowych na proces polityczny (Wyligąła H., *Environmental Foreign Policy as an Element of Soft Power Strategy: the German Example*, IPSA's Conference Proceedings Library, 22nd World Congress, IPSA Madryt 2012).

Konsekwencją zastosowania szerokiego wachlarza jednostek analizy jest ewolucja optyki moich badań - od ujęcia neoliberalnego do zagadnień charakterystycznych dla konstrukttywizmu, tj. obejmujących problematykę kształtowania się kultury strategicznej, czy też znaczenia czynnika ideologicznego w polityce zagranicznej i postrzegania bezpieczeństwa w kontekście zagrożeń środowiskowych.

Omówienie uzyskanych wyników:

Analiza procesów zachodzących w ramach zagranicznej polityki ochrony środowiska i ekologizacji polityki bezpieczeństwa Niemiec pozwala stwierdzić, iż wpisują się one w tradycyjny już dyskurs o ciągłości i zmianie w niemieckiej polityce zewnętrznej. W warstwie ideowej, odnoszącej się do wartości proekologicznych, zaznacza się kontynuacja promocji zasad multilateralizmu, internacjonalizacji i instytucjonalizacji kooperacji międzynarodowej z udziałem RFN. Na tle całokształtu polityki zagranicznej zjednoczonych Niemiec wyraźnie obecny jest w *Umweltaußenpolitik* wątek przejmowania przez nie odpowiedzialności za procesy polityczne zachodzące na świecie i zwiększanie aktywności na arenie międzynarodowej. Antycypowanie zagadnień zmian klimatu i innych globalnych problemów środowiskowych stwarza możliwość odgrywania roli aktywnego państwa, które uzyskuje wpływ na międzynarodową agendę polityczną i ma możliwość ustalania reguł zgodnie z własnymi, niekiedy partykularnymi interesami (ekonomicznymi, energetycznymi). W tym kontekście *Umweltaußenpolitik* uznana może być za narzędzie wzmacniania pozycji międzynarodowej Republiki Federalnej, element strategii budowania jej globalnej odpowiedzialności oraz instrument tworzenia wizerunku Niemiec jako „gracza” międzynarodowego - wobec rodzimej i obcej publiczności. Aktywna rola Berlina w zakresie polityki klimatycznej na forum Unii Europejskiej, ONZ czy ugrupowań G7 i G20, pozwala zwiększać wiarygodność państwa na arenie międzynarodowej, co z kolei przekłada się na zysk polityczny i ekonomiczny w skali ogólnosiwiatowej. Wzrost międzynarodowego znaczenia państwa wpływa bowiem na zwiększenie możliwości skutecznego kreowania globalnych reguł (*power*), a za takie uznać należy deklaracje państw G7 dotyczące dekarbonizacji ich gospodarek złożone w czasie niemieckiej prezydencji w tym ugrupowaniu (Wyligąła Helena,

Ocena działań rządu Angeli Merkel w zakresie międzynarodowej ochrony klimatu na tle przewodnictwa Niemiec w G7 w 2015 r. i G20 w 2017 r., w: Wybory w Niemczech w 2017 r. z perspektywy politologicznej, red. A. Kruk, H. Wyligala, Wyd. Atut, Wrocław 2018, s. 131-153).

Umweltaußenpolitik jawi się także jako forma konsolidacji nowego, interdyscyplinarnego pola mobilizacji w ramach polityki zagranicznej. Jej powiązanie z innymi aspektami zewnętrznej aktywności państwa, np. bezpieczeństwem energetycznym, promocją zielonych inwestycji zagranicznych i eksportu, pomocą rozwojową, międzynarodową ochroną środowiska i bezpieczeństwem międzynarodowym, uzasadnia twierdzenie o wzroście znaczenia funkcji koordynacyjnej i integracyjnej dyplomacji.

W toku prowadzonych badań, składających się na osiągnięcie naukowe, pozytywnie zwerifikowałam przyjętą tezę, a w odniesieniu do funkcjonowania zagranicznej polityki ochrony środowiska w Niemczech moje badania pozwoliły na wyciągnięcie następujących wniosków:

- a) w zakresie organizacji *Umweltaußenpolitik* - stanowi ona strukturę formalnych i nieformalnych powiązań decydentów rządowych oraz przedstawicieli środowisk naukowych – akademickich i eksperckich - z think tanków i organizacji pozarządowych oraz reprezentantów biznesu. Wpływ inicjatyw w społeczeństwa obywatelskiego oraz opinii społecznej jest uwzględniany w procesach konsultacyjnych, lecz nie jest decydującą dla podejmowanych przez polityków rozstrzygnięć politycznych.
- b) w zakresie koordynacji *Umweltaußenpolitik* - przebiega w sposób typowy dla niemieckiej kultury politycznej, tj. poprzez konsultacje na różnych szczeblach decyzyjnych i formalnych, np. z uwzględnieniem polityk i interesów krajów związkowych oraz nieformalnych, międzynarodowych i krajowych ciał politycznych. Uwzględnić należy jednakże rywalizację poszczególnych ministerstw, zwłaszcza gospodarki i środowiska, i jej negatywne konsekwencje dla zdolności wypracowania przez Niemcy strategicznych kierunków tej polityki na przyszłość. Proces uzgadniania jest długotrwały, przebiega bowiem horyzontalnie między resortami oraz wertykalnie między federacją, krajami związkowymi, Unią Europejską oraz aktorami społecznymi, co może sprzyjać tzw. kulturze powstrzymywania się. W tym przypadku należy interpretować ją bardziej jako efekt skomplikowanej struktury decyzyjnej niż fakt osadzony w historii i kulturze. Podmiotem stojącym na czele struktury decyzyjnej w zakresie *Umweltaußenpolitik* jest Urząd Kanclerski, zaś Urząd Spraw Zagranicznych (*Auswärtiges Amt*) pełni rolę koordynującą, organizacyjną, inicjującą i implementacyjną wobec strategii wypracowanej przez rząd. Na tym poziomie istotne jest pozyskiwanie informacji, opinii i uwag w ramach formalnych i nieformalnych sieci powiązań, struktur kooperacji i współpracujących instytucji. Dotychczas nie została wypracowana strategia koordynacji działania wielu środowisk na rzecz interesów RFN, lecz wielość indagowanych podmiotów świadczy o potencjale rozwojowym w tym zakresie.
- c) w zakresie dynamiki i rozwoju przedmiotowego *Umweltaußenpolitik* - na dyplomację ochrony środowiska RFN bardzo silnie oddziałują: procesy normotwórcze (prawodawstwo federalne, związkowe i międzynarodowe), bieżące wydarzenia wewnątrzpolityczne (np. odejście od energetyki atomowej – *Atomausstieg*, proces transformacji energetycznej - *Energiewende*, dyskurs wyborczy na temat ekologii zwłaszcza podczas wyborów do Bundestagu) oraz międzynarodowe (np. negocjacje stron konwencji klimatycznej ONZ w ramach tzw. ‘COP’, planowanie strategiczne polityki klimatycznej w UE), trudno jednak jednoznacznie stwierdzić, na ile owa dynamika stymuluje rozwój nowych, nietradycyjnych instrumentów dyplomatycznych (sieci konsultacyjne, doraźne koalicje).
- d) w zakresie narzędzi *Umweltaußenpolitik* – w dyspozycji Urzędu Spraw Zagranicznych Niemiec znajduje się wachlarz oficjalnych środków wypracowany w toku praktyki dyplomatycznej i nieoficjalnych inicjatyw, powstających na styku administracji publicznej i ośrodków opiniotwórczych, a także w ramach celowego współdziałania ministerstw oraz placówek dyplomatycznych z tzw. organizacjami pośredniczącymi, których działania finansowane przez Urząd ds. Spraw Zagranicznych - są przedłużeniem strategii rządu.

- e) w zakresie strategii – w związku ze wzrostem współzależności podmiotów i dynamiką tematyki międzynarodowej ochrony środowiska w działaniach zewnętrznych wykorzystuje się w dużej mierze tzw. miękkie instrumenty, określone przeze mnie jako narzędzia *soft-power*.

Dzięki moim badaniom wykazałam, że problematyka ekologiczna staje się stosunkowo nośnym środkiem do realizacji tradycyjnie rozpoznanych celów zewnętrznych państwa: zapewnienia bezpieczeństwa w kontekście międzynarodowym - poprzez walkę z negatywnymi skutkami zmian klimatu, siły rozumianej jako możliwość oddziaływania i poszerzanie pola oddziaływania na inne kraje i podmioty, prestiżu i pozycji danego kraju w stosunkach międzynarodowych, rozumianych nie tylko jako uczestnictwo w procesach negocjacyjnych, ale też i kreowanie przychylnych sobie zachowań.

Merytoryczne wzmacnianie zagranicznej polityki ochrony środowiska Republiki Federalnej Niemiec poprzez wprowadzanie do kanonu jej aktywności dyplomatycznej zagadnień takich jak, np.: dekarbonizacja gospodarki, *Energiewende*, ekologiczna modernizacja, jak też wyposażanie jej przez niemieckich decydentów i polityków w nowe narzędzia konsultacyjne, instytucjonalne, finansowe oraz utrzymywanie i pogłębianie prośrodowiskowego dyskursu międzynarodowego ułatwia Berlinowi pełnienie roli kreatora nowych trendów rozwojowych i politycznych. Składają się one na przywództwo Niemiec na poziomie wybranych reżimów ekologicznych i wspólnot regionalnych, w tym w ramach Unii Europejskiej. Projekt dekarbonizacji gospodarki zintegrowany z tematyką przeciwdziałania zmianom klimatycznym jawi się obecnie jako kolejny, po zjednoczeniu Europy, kluczowy i nośny projekt niemieckiej dyplomacji.

Efekty moich badań odnośnie ochrony środowiska w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec podzielić można na 3 powiązane wzajemnie grupy tematyczne, obejmujące w ramach cyklu:

- 1) zagadnienia ekologizacji polityki zagranicznej państwa, odnoszące się do istoty, uwarunkowań, struktur, mechanizmów i treści polityki zagranicznej, aktywności Niemiec w zakresie międzynarodowej ochrony środowiska, strategii kooperacyjnych z Francją i rozbieżności z Polską, a także wpływających nań międzynarodowych uwarunkowań.
- 2) zagadnienia współczesnej niemieckiej myśli politycznej i idei ekologizmu traktowanych przeze mnie jako uwarunkowania wewnętrzne polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.
- 3) zagadnienia polityki bezpieczeństwa w odniesieniu do kształtowania kultury strategicznej, zarządzania kryzysowego rozumianego jako podsystem operacyjny tej polityki w zakresie zapewniania ochrony przed zagrożeniami środowiskowymi oraz strategicznego planowania polityki bezpieczeństwa kraju.

Ad. 1) W obszarze dotyczącym ekologizacji polityki zagranicznej Niemiec i ich aktywności w ramach międzynarodowej ochrony środowiska lokuje 8 następujących publikacji:

1. Wyligala Helena, 2008, *Regionalny wymiar ochrony środowiska*, w: *Regionalizacja w stosunkach międzynarodowych - aspekty polityczno-gospodarcze*, red.: K. Jędrzejczyk-Kuliniak, L. Kwieciński, B. Michalski, E. Stadtmüller, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 464-497.
2. Wyligala Helena, 2007, *Rola polityki ochrony środowiska w RFN*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 15, s. 141-159.
3. Wyligala Helena, 2009, *Ekologizacja polityki zagranicznej państwa – przykład RFN*, w: *Państwa-regiony-świat w kształtującej się rzeczywistości globalnej*, red.: G. Piwnicki, S. Mrozowska, K. Kamińska, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 465-475.
4. Wyligala Helena, 2010, *Niemiecko-francuska współpraca w zakresie ochrony środowiska*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 18, s. 83-100.

5. Wyligala Helena, 2011, „Soft Power” w niemieckiej polityce zagranicznej, w: *Polityka zagraniczna zjednoczonych Niemiec: kontynuacja czy zmiana?*, red. I. P. Karolewski, Wyd. Gajt i Willy Brandt Centrum, Wrocław, s. 69-94.
6. Wyligala Helena, 2012, *Niemiecki „Atomausstieg”. Uwarunkowania decyzji o rezygnacji RFN z energetyki jądrowej i jej wpływ na relacje polsko-niemieckie*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 20, s. 117-138.
7. Wyligala Helena, 2013, *Ochrona środowiska w polityce zagranicznej RFN*, „Przegląd Zachodni”, nr 2, s. 91-116.
8. Wyligala Helena, 2018, *Ocena działań rządu Angeli Merkel w zakresie międzynarodowej ochrony klimatu na tle przewodnictwa Niemiec w G7 w 2015 r. i G20 w 2017 r.*, w: *Wybory w Niemczech w 2017 r. z perspektywy politologicznej*, red. A. Kruk, H. Wyligala, Wyd. ATUT, Wrocław, s. 131-153.

Na podstawie badań regionalnego wymiaru ochrony środowiska ustaliłam, iż zmniejszanie zagrożeń wynikających z dewastacji środowiska naturalnego jest uwarunkowane wolą aktorów stosunków międzynarodowych do przyjmowania na siebie zobowiązań i wywiązywania się z nich [publikacja nr 1]. Gotowość do aktywności jest zależna od czynników wewnętrznych: świadomości społeczeństw, sytuacji politycznej i gospodarczej, definiowanych interesów i najczęściej obejmuje państwa, które osiągnęły odpowiedni poziom dobrobytu. Na Niemcy i ich partnerów wpływają także zewnętrzne czynniki stymulujące działania w ochronie środowiska, takie jak strategie, programy, idee i normy regionalnych oraz subregionalnych ugrupowań: Unii Europejskiej, Rady Europy, Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ, Rady Państw Morza Bałtyckiego i innych. Analiza ich aktywności i znaczenia prowadzi do wniosku, że oddziaływanie państwa na procesy zachodzące w ramach regionalnego zarządzania środowiskowego (*environmental governance*) pozwala zwiększyć skuteczność jego polityki. Ułatwione są bowiem w takich ramach zarówno procesy negocjacji, jak i zwiększony jest poziom akceptacji dla wspólnie wypracowanego rozwiązania. Tworzenie ponadnarodowych sieci tematycznych, prowadzenie regularnych konsultacji, implementacja zasad wypracowanych w ramach organizacji międzynarodowych stanowią platformę zewnętrznej aktywności państwa i mogą prowadzić do zapewnienia mu wyższego poziomu bezpieczeństwa.

Studia nad rolą polityki ochrony środowiska w RFN [publikacja nr 2] pozwoliły na ustalenie jej fundamentalnych zasad, celów oraz architektury instytucjonalnej, uwzględniającej aktorów niepaństwowych i specyfikę federalnej struktury. Ukazane w artykule wyniki badań na temat stosunku opinii publicznej do kwestii ochrony środowiska i klimatu, a także ujęcie jej jako elementu strategii polityki zagranicznej po zjednoczeniu Niemiec doprowadziły jednak do zaskakujących wniosków. Mimo, iż Niemcy można zaliczyć do tych państw Unii Europejskiej, które są najbardziej zainteresowane polityką prośrodowiskową, to utraciły one pierwszeństwo na rzecz krajów skandynawskich w pierwszej połowie lat 90. XX wieku. Przyczyną spadku aktywności zewnętrznej było zjednoczenie Niemiec, wymagające potężnego transferu środków finansowych na sanację landów wschodnich, a złożoność problemów związanych z wyrównywaniem poziomu życia utrudniło utrzymanie przez Niemcy statusu kraju wzorcowego w dziedzinie ochrony środowiska. Niekorzystny wpływ na pozycję Niemiec ma konflikt między interesami ekonomicznymi i celami ekologicznymi, wprowadzanie bowiem innowacyjnych rozwiązań (odejście od produkcji energii atomowej, podatek ekologiczny, integracja zasad zrównoważonego rozwoju z politykami sektorowymi, zwiększanie produkcji energii ze źródeł odnawialnych) prowadzi w obliczu wyzwań globalizacyjnych do wzrostu kosztów. Zachodzący wewnątrz kraju proces relatywizacji działań prośrodowiskowych doprowadził ostatecznie do osłabienia ambicji rządów w stawianiu celów ekologicznych, co przełożyło się na słabszą aktywność Niemiec na arenie międzynarodowej w latach 90.

Mimo to, ekologizacja polityki zagranicznej Niemiec [publikacja nr 3] jawi się jako celowa strategia umożliwiająca profilowanie pozycji państwa na arenie międzynarodowej w obliczu współczesnych megatrendów, do których zalicza się walkę ze zmianami klimatu. Omawiając teoretyczne podstawy ekologizacji wskazuję, iż podejmowanie przez państwo

tematyki ekologicznej w ramach działań zewnętrznych ma na celu optymalizację reguł funkcjonowania systemu międzynarodowego. Umacnianie korzystnych zjawisk poprzez instytucjonalizację współpracy między państwami i innymi podmiotami stosunków międzynarodowych, ale także niwelowanie niekorzystnych rozwiązań w toku procesów negocjacyjnych, mają na celu tworzenie najlepszych warunków do rozwoju kraju. Ochrona środowiska stała się więc płaszczyzną artykułowania i realizowania państwowych interesów, które podlegają internacjonalizacji w obliczu kompleksowej współzależności i specyfiki problemów globalnych. W omawianym rozdziale, w odniesieniu do koncepcji ekologicznych pionierów profesora Martina Jänicke, analizuję rolę państwa (Niemiec), które w wyniku rywalizacji w warunkach globalizacji generuje zachowania pionierskie w zakresie prośrodowiskowych innowacji technologicznych oraz rozwiązań prawnych. Swoista ich eksternalizacja może być odbierana jako forsowanie własnych interesów na forum międzynarodowym w celu uniknięcia mniej korzystnych rozwiązań proponowanych przez inne podmioty. Z drugiej strony między aktorami stosunków międzynarodowych zachodzi proces uczenia się i wykorzystywania najlepszych praktyk, co sprawia że działania te stają się w dłuższej perspektywie korzystne dla wszystkich stron i zwiększa się przez to potencjał kooperacyjny wokół zagadnień ekologicznych. Państwo dysponujące odpowiednim potencjałem materialnym, technologicznym, administracyjnym i ideowym jest więc w stanie kształtować reguły międzynarodowej ochrony środowiska.

Badania nad zasygnalizowanym we wnioskach powyższej publikacji znaczeniem zasobów w procesie ekologizacji rozwinęłam w rozdziale na temat *soft power* Niemiec [publikacja nr 5]. Odwołując się do konstrukcji koncepcji J. Nye'a i porównując ją do koncepcji państwa cywilnego H. W. Maulla (*Zivilmacht*) zbadałam potencjał niemieckiej miękkiej siły w polityce zagranicznej: wpisującej się w ramy multilateralne, niewojskowej, atrakcyjnej ideowo, generującej zachowania kooperacyjne. Na tym tle szeroko omawiam narzędzia *soft-power*'owe dyplomacji Niemiec, uznając iż mają one zdecydowanie zewnętrzne zastosowanie. Ekologizacja polityki zagranicznej pojawia się tu obok jej ekonomizacji, zagranicznej polityki naukowej, promocji języka i kultury niemieckiej (*Auswärtige Kulturpolitik*), pomocy rozwojowej i humanitarnej, dyplomacji prewencyjnej, aktywności w organizacjach międzynarodowych, strukturze przedstawicielstw i wolontariacie, kończąc na międzynarodowym komunikowaniu. Wykorzystując dokumenty rządowe i resortowe, prasę, literaturę obcojęzyczną dokładnie omówiłam wyszczególnione wyżej obszary, dostarczając przykładów realizacji w ramach polityki zagranicznej Niemiec. W efekcie tak szerokiej analizy, stosując metodę rozumowania indukcyjnego, doprowadziłam do uogólnień, wskazując na najważniejsze aspekty realizacji niemieckiej miękkiej siły. Zaliczam do niej fundamenty w postaci poziomu kultury politycznej, specyficznych rozwiązań instytucjonalnych i potencjału społecznego, konstatując, że bodźce zewnętrzne nie są wystarczającym katalizatorem tworzenia miękkiej siły. Obok fundamentów wskazuję, iż granice obszarów *soft power* są nieostre, a do grupy podmiotów zaliczam szerokie spektrum aktorów państwowych i niepaństwowych. Bogactwo narzędzi i metod traktuję jako uzupełnienie tradycyjnych, sprawdzonych środków ekonomicznych i wojskowych, a zagadnienie kosztów *soft power*, jako zasobu mającego zdolność powiększania się, łącząc z wiarygodnością, reputacją oraz skutecznością, stawiając pytanie o możliwość instrumentalizacji narzędzi *soft power*.

Szczególnie znaczenie dla mojego wkładu w badania niemcoznawcze ma artykuł na temat ochrony środowiska w polityce zagranicznej Niemiec [publikacja 7]. Jest on efektem badań prowadzonych przeze mnie w ramach grantu MNISW/NCN nr 7200/B/H03/2011 w latach 2011-2013 i poświęcony jest analizie uwarunkowań zagranicznej polityki ochrony środowiska Niemiec. Wykorzystując omówione w niniejszym autoreferacie narzędzie J. Barkdulla i P. Harrisa wyjaśniłam sposoby realizacji interesów RFN w zakresie międzynarodowej ochrony środowiska na trzech poziomach: systemu międzynarodowego, systemu państwowego oraz społecznego. Analizy te prowadzą one do wniosków o ofensywnej roli *Umweltpolitik* jako środka ułatwiającego przejmowanie przez RFN odpowiedzialności międzynarodowej, zwiększającego aktywność państwa, wzmacniającego jego pozycję i przywództwo w ramach nowych trendów rozwojowych i politycznych.

HW

W publikacjach obejmujących międzynarodową współpracę Niemiec w ochronie środowiska [publikacje 8, 6 i 4] odnoszę się do jej wymiaru bilateralnego – z Francją i Polską oraz multilateralnego – w ramach G7 i G20 oraz eksternalizacji problemu odejścia Niemiec od energetyki atomowej.

W pierwszym przypadku [publikacja nr 4], analizując francusko-niemieckie dokumenty źródłowe (wspólne oświadczenia), odtworzyłam genezę i zakres współpracy Berlina i Paryża w dziedzinie ochrony środowiska po 1990 r., ze szczególnym uwzględnieniem roli procesu integracji europejskiej u progu negocjacji kopenhaskich w sprawie zmian klimatu w 2009 r. Przesłanie mechanizmów konsultacji w ramach Francusko-Niemieckiej Rady ds. Ochrony Środowiska w pierwszej dekadzie XXI wieku pozwala stwierdzić, że tematyka ekologiczna z mało istotnej kwestii bilateralnej u progu lat 90. XX wieku stała się obecnie ważnym obszarem wzajemnych uzgodnień, także na forum Unii Europejskiej, oraz rywalizacji w gospodarce i przemyśle.

W artykule dotyczącym odejścia Niemiec od energetyki atomowej (*Atomausstieg*) [publikacja 6] oprócz zarysowania wewnątrzpolitycznego kontekstu decyzji o rezygnacji Niemiec z produkcji energii w elektrowniach nuklearnych, zaprezentowałam jej międzynarodowe konsekwencje dla sąsiadów. Nie ulega dla mnie wątpliwości, że miała ona charakter strategiczny, pozwalający na wdrożenie w życie nowego modelu funkcjonowania gospodarki, a także zmieniła układ interesów energetycznych w Europie. Oddziaływała swoimi skutkami na politykę i opinię publiczną partnerów Niemiec, postrzegana była jako zagrożenie dla stabilności dostaw energii w UE. Spotęgowała także zwiększenie rozbieżności interesów energetycznych z Polską. Jest to jeden z najważniejszych problemów w relacjach bilateralnych obu krajów. W 2011 r. energetyka atomowa stała się polem konfliktu politycznego o podłożu ekologicznym, bowiem w związku z planami budowy elektrowni atomowej w Polsce, aktywnie protestowali niemieccy Zieloni, a sprawa była przedmiotem obrad niemieckiego Bundestagu.

Badanie aktywności Niemiec w ramach multilateralnych odzwierciedliłam w analizie przewodnictwa RFN w ciałach konsultacyjnych, jakimi są G7 i G20 [publikacja nr 8]. Poprzedziłam ją bilansem działań rządu kanclerz A. Merkel w latach 2013-2017 w zakresie polityki klimatycznej, ukazując także uwarunkowania wewnątrz krajowe i strategiczne. W rozdziale rozważałam, na ile presje zewnętrzne – w tym przypadku międzynarodowe uzgodnienia na forum G7 i G20 – wpływają na politykę rządu, z wcześniejszych moich badań wynikało bowiem, że mają one wtórne znaczenie wobec czynników wewnętrznych. Studiując zakres przewodnictwa Niemiec w G7 i G20 doszłam do wniosku, iż skala stymulacji wynika z dynamiki wskazanych ugrupowań, dzięki nim bowiem Niemcy mogą tworzyć nowe sieci współpracy i pozyskiwać globalnych zwolenników, a to wzmacnia wewnętrzną politykę transformacji ekologicznej. Przynależność Niemiec do środowiskowego *global governance* oznacza nie tylko promocję własnych interesów, ale także umiejętność poszukiwania wspólnych zysków w ramach strategii *win-win*, w ramach konkretnych inicjatyw ponadregionalnych i transgranicznych. Ten pragmatyczny wymiar aktywności mierzony może być zdolnością budowania sojuszy, tworzeniem sieci konsultacyjnych i eksperckich (networks), włączaniem do kooperacji kluczowych podmiotów, jak np. tzw. gospodarki wschodzące. Strategia budowania wiarygodności opiera się na dobrych praktykach, zaufaniu i finansowaniu inicjatyw, a także autorytecie liderów, do których niewątpliwie należy kanclerz Angela Merkel. Co ciekawe, obserwowane od niedawna międzynarodowe problemy problematyki transformacji energetycznej Niemiec w ramach debaty o zmianach klimatu, posiada swoisty potencjał, pozwalający na budowę mocnej reputacji pioniera zmian modernizacyjnych. W trakcie seminarium w Instytucie Zachodnim w Poznaniu, w czerwcu 2018 r., wyraziłam pogląd, że przemiana niemieckiej *Umweltaußenpolitik* w *Energiewendeaußenpolitik* (zagraniczną politykę transformacji energetycznej) przekłada się na wewnętrzne umocnienie prowadzonej polityki transformacji ekologicznej i energetycznej.

Ad. 2) Do obszaru badawczego odnoszącego się do współczesnej niemieckiej myśli politycznej i idei ekologii zaliczam 3 publikacje:

HW

1. Wyligąta Helena, 2013, *Ochrona klimatu i Energiewende w programie niemieckich Zielonych w wyborach do Bundestagu w 2013 r.*, „Homo Politicus. Rocznik Politologiczny”, nr 7-8, s. 71-90.
2. Wyligąta Helena, 2013, *Ochrona środowiska i klimatu w programach wyborczych głównych niemieckich partii politycznych CDU i SPD*, w: *Niemiecka scena polityczna w 2013 roku. Aktorzy, zagadnienia i wyzwania*, red. A. Kruk, M. Sus, Wyd. Atut, Wrocław, s. 269-293.
3. Wyligąta Helena, 2016, *Ekologizm w polityce zagranicznej*. w: *Ekologizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Wyd. UMCS, Lublin, s. 221-232.

Moje badania w odniesieniu do niemieckiego systemu partyjnego [publikacje nr 1 i 2] pozwalają na stwierdzenie, za politologiem M. Schmidtem, że w latach 80. XX wieku w RFN doszło do ekologizacji programów partii politycznych głównego nurtu. W artykule na temat niemieckich Zielonych [publikacja nr 1] przedstawiam pozycję tego ugrupowania w ramach systemu partyjnego i podziałów socjopolitycznych oraz analizuję jego dotychczasową rolę w systemie wyborczym. Celem mojej narracji jest analiza programu wyborczego Bündnis 90/Die Grünen w wyborach do Bundestagu w 2013 r., zwłaszcza zaś uzasadnienie postulatów tej partii w zakresie ochrony klimatu i transformacji energetycznej. Polskie badania partii o profilu ekologicznym nie należą do częstych, stąd za wartościowe uznałam przedstawienie postulatów Zielonych: „ekologicznej odpowiedzi na kryzys gospodarczy”. W moich rozważaniach wykorzystałam dokumenty programowe partii oraz program wyborczy Zielonych z 2013 r. i z pomocą techniki analizy zawartości stwierdziłam, że nie zmienił się tradycyjny, ekologiczny i antyatomowy profil tej partii. Stabilne poparcie wyborców i zdyscyplinowany zarazem elektorat pozwala Zielonym na wejście do koalicji rządowej zarówno z socjaldemokratyczną SPD, jak i chadeckim CDU. Bieżąca agenda polityczna związana z transformacją energetyczną i ochroną klimatu sprzyja utrzymywaniu się popularności partii. Zieloni uznają je za niezbędne elementy modernizacji społeczeństwa i państwa, choć w połączeniu z lewicowymi, niekiedy radykalnymi postulatami gospodarczo-społecznymi, nie gwarantuje to siły koalicyjnej. W warstwie myśli politycznej Zieloni widzą dla Niemiec rolę pioniera w zakresie ochrony środowiska, a kwestie klimatyczne traktują jako „temat eksportowy”. Polityka klimatyczna oraz transformacja energetyczna w programie Zielonych stawiane są jako priorytet polityki zagranicznej prowadzonej przez to ugrupowanie.

Badając myśl polityczną głównych niemieckich partii SDP i CDU [publikacja nr 2], prezentowaną w programach wyborczych w ramach kampanii do Bundestagu w 2013 r., podkreślam iż tematyka środowiskowa jest stałym elementem programów obu partii od początku lat 90. XX wieku, choć nabrała większego znaczenia wraz z transformacją energetyczną, którą dokładnie definiuję w artykule. Analizę porównawczą zawartości programów wyborczych pod kątem obecności w nich treści z zakresu ochrony klimatu, skutków zmian klimatycznych oraz *Energiewende* oparłam na rozważaniach australijskiej badaczki Robyn Eckerslay na temat zielonego państwa (*The Green State: Rethinking Democracy and Sovereignty*, 2004), Andrew Dobsona na temat zielonej myśli politycznej (*Green Political Thought*, 2007) oraz koncepcji państwa prośrodowiskowego Martina Jänicke (*Umweltstaat*, 2008). W ich świetle wyróżniłam 20 kryteriów ekopolitycznych charakteryzujących niemiecką scenę polityczną, dzieląc je na sfery oddziaływania polityki środowiskowej (idee, społeczeństwo, energię, gospodarkę, środowisko naturalne, państwo). Z porównania programów wyborczych CDU/CSU i SPD z 2013 r. w zakresie ochrony środowiska i *Energiewende* z zastosowaniem w/w kryteriów można wyprowadzić wniosek, że tematyka ekologiczna może odgrywać istotną rolę polityczną w kampanii, lecz o jej natężeniu rozstrzygają towarzyszące kampanii okoliczności zewnętrzne, np. nagle zdarzenia przyrodnicze (powódź, tsunami, trzęsienie ziemi) lub międzynarodowe konferencje klimatyczne, których efekty mogą mieć wpływ na ostateczne decyzje wyborcy. Wyraźna jest też zbieżność programowa największych niemieckich partii, dyskurs na temat rozwoju społeczno-gospodarczego jest bowiem silnie powiązany z obranym modelem transformacji energetycznej, przyjętym w drodze konsensusu politycznego w 2011 r.

Swoistym resume przeprowadzonych analiz programów wyborczych było podjęcie przeze mnie tematyki ekologizmu, jako idei ukierunkowującej aktywność zewnętrzną państwa

[publikacja nr 3]. W rozdziale pt. *Ekologizm w polityce zagranicznej*, dokonując przeglądu literatury polskiej i zachodniej, wykazałam rolę ideologii w kształtowaniu koncepcji i celów polityki zagranicznej, wpływ dwóch zasadniczych nurtów ekologizmu: głębokiego i radykalnego (*deep ecology*) oraz umiarkowanego environmentalizmu (*light green, ecological modernization*) na preferencje i style zachowań uczestników stosunków międzynarodowych. W kolejnych krokach wyjaśniam cechy ekologizmu (holistyczne podejście do rozwiązywania środowiskowych problemów globalnych, rolę zasady zrównoważonego rozwoju w kształtowaniu reguł międzynarodowych) oraz zauważam, że kluczową rolę w promocji wskazanych wartości odgrywa dyskurs ekologiczny (*green discourse*), a także swego rodzaju strategię *agenda-setting*. W ich ramach państwa takie jak Niemcy mogą: sterować wagą tematyki ekologicznej w relacjach zewnętrznych, kształtować i promować konkretne rozwiązania oraz podtrzymywać wolę polityczną, mobilizując partnerów do rozwiązania spornych kwestii (np. celów redukcji CO₂). Znaczenie zielonego dyskursu potwierdza fakt, iż sprawy środowiskowe przesunęły się w ostatnich 30 latach z marginesu do głównego nurtu polityki i każda partia, niezależnie od orientacji ideologicznej - stwierdzając dosadnie za A. Dobsonem - „chce mieć choćby jego kawałek”. W mojej publikacji analizuję przykład niemieckiej transformacji ekologicznej i energetycznej, która stała się treścią polityki zagranicznej. Projekt *Energiewende* jest eksternalizowany w ramach promowania przejścia z gospodarki wysoko uprzemysłowanej na niskoemisyjną. Dotychczasowy model *Umweltaußenpolitik*, w którym istotne były również wątki zapewnienia bezpieczeństwa przed skutkami zmian klimatycznych i kurczenia się zasobów naturalnych, rozszerza się więc także na sferę rozwoju społeczno-ekonomicznego. Niemcy w ramach *Energiewendeaußenpolitik* wciągają w dyskurs modernizacyjny zarówno bliskich partnerów (Francję, Wielką Brytanię i Danię), jak i państwa rozwijające się (Chiny, Indie, RPA, Maroko). Utworzony przez nie w 2013 r. klub państw transformacji energetycznej (*Klub der Energiestaaten, renewables club*) wpisuje się w politykę dyplomatycznego profilowania Niemiec na arenie międzynarodowej jako państwa kreującego międzynarodowe trendy i reguły.

Ad 3) W zakresie ekologiczacji polityki bezpieczeństwa Niemiec mój dorobek liczy 3 publikacje:

1. Wyligąła Helena, 2018, *Niemiecka strategia adaptacji do zmian klimatu jako narzędzie polityki bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, nr 1 (t. XXX), s. 37-59.
2. Wyligąła Helena, 2016, *Ochrona środowiska w kulturze strategicznej Niemiec*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych”, nr 3, s. 59-72.
3. Wyligąła Helena, 2011, *Uwarunkowania systemu zarządzania kryzysowego w Republice Federalnej Niemiec*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, vol. 5, s. 133-154.

W artykułach odnoszących się do bezpieczeństwa ekologicznego rozpatrywałam zagadnienia pozwalające na wyjaśnienie, w jaki sposób tematyka zagrożeń o charakterze naturalnym i antropogenicznym przejawia się w realizacji zadań państwa z zakresu zapewnienia społeczeństwu bezpieczeństwa. Punktem wyjścia było określenie, czy istnieje zależność między czynnikami determinującymi politykę bezpieczeństwa Niemiec, a ochroną środowiska. Odpowiedzi na to pytanie dostarczyły kształtowane od 1949 r. cele polityki bezpieczeństwa oraz kultura strategiczna, której modelowanie omówiłam w dedykowanym jej artykule [publikacja 2]. Wychodząc od roli ochrony środowiska w studiach strategicznych poszukiwałam jej elementów w źródłach kultury strategicznej. Pozwoliło to na wypracowanie przede mnie modelu zestawiającego poziomy analizy (system międzynarodowy, państwowy i społeczny) z wyznacznikami kultury strategicznej (elementami fundacyjnymi, preferencjami polityki bezpieczeństwa i praktykami regulacyjnymi). Dzięki temu zabiegowi wskazałam charakterystyczne dla Niemiec przejawy ekologiczacji polityki bezpieczeństwa. Bazując na dokumentach rządowych, przemówieniach oraz literaturze przedmiotu potwierdzam hipotezę o ugruntowywaniu się ochrony środowiska w myśleniu strategicznym, postrzeganiu zmian klimatycznych i niedoboru zasobów naturalnych jako multiplikatorów zagrożeń (*threat multiplier*). Orientacja na pokojowe współdziałanie, promocję demokracji i ochronę praw człowieka sprawiły, iż kultura strategiczna Niemiec

charakteryzowała się odrzuceniem siły i agresji, samoograniczeniem i antymilitaryzmem, cywilnym zaangażowaniem w sprawy niemilitarne, samozakotwiczeniem w ramach multilateralnych.

Obok wskazanej ciągłości w kulturze strategicznej pojawiają się także nowe tendencje, do których zaliczam dyskurs o przejmowaniu większej odpowiedzialności Niemiec na arenie międzynarodowej. Optyka globalnego dobra wspólnego, jakim jest zrównoważony klimat jako podstawa egzystencji człowieka, jawi się jako przykład zastępowania niemieckiej „powszechności” przejmowaniem odpowiedzialności. Tendencje te widoczne są także w ogłoszonej w 2016 r. *Białej Księdze w sprawie polityki bezpieczeństwa Niemiec*, co potwierdziły wyniki moich badań zaprezentowane w referacie podczas III Zjazdu Niemcoznawców w grudniu 2017 r. oraz na IV Kongresie Politologicznym w Lublinie we wrześniu 2018 r. Niemcy postrzegają zmiany klimatu jako zagadnienie polityki bezpieczeństwa, które powinno być zakotwiczone w działaniach organizacji międzynarodowych (ONZ, UE, G7). Implementując zasadę zrównoważonego rozwoju do polityki bezpieczeństwa wskazują na potrzebę jego kształtowania w duchu odpowiedzialności za pokojowe współzycie przyszłych pokoleń (*Generationsverantwortung*), co potwierdza ekologizację tej dziedziny poprzez klasyczną implementację idei prośrodowiskowej do preferowanego obszaru aktywności. Sieciowo rozwijane bezpieczeństwo (*vernetzte Sicherheit*), za które Niemcy chcą przejmować odpowiedzialność, ma także integrować problematykę zagrożeń środowiskowych z zaangażowaniem tego państwa w stabilizację i prewencję kryzysową, wspieranie budowy potencjału odporności na zagrożenia spowodowane zmianami klimatu.

Kształtowanie środków, metod i zdolności reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa było przedmiotem mojego opracowania na temat uwarunkowań zarządzania kryzysowego w Niemczech [publikacja 3]. Artykuł obejmuje kompleksowo przedstawione jego dwa wymiary: wewnętrzny oraz zewnętrzny. Bazując na dedykowanych zarządzaniu kryzysowemu dokumentach źródłowych (np. *Aktionsplan - Zivile Krisenprävention, Konfliktlösung und Friedenkonsolidierung* z 2004 r., *Białej Księdze Bezpieczeństwa Niemiec* z 2006 r., sprawozdaniach rządu z realizacji *Aktionsplanu*, federalnej ustawie o ochronie cywilnej i pomocy w razie katastrof z 1997 r. zmienionej w 2009 r., regulacjach krajów związkowych oraz Ustawie Zasadniczej RFN) zdefiniowałam i wskazałam różnice między pojęciami *Krisenmanagement* (zarządzanie kryzysami) i *Krisenprävention* (prewencja kryzysowa), określiłam także jak rozumieć należy system zarządzania kryzysowego Niemiec, który jest konglomeratem podmiotów o specyficznej organizacji zdeterminowanej federacyjnym ustrojem państwa. W odniesieniu do wymiaru wewnętrznego środowiskowy wymiar polityki bezpieczeństwa oznacza, iż podmioty systemu bezpieczeństwa, pełniąc funkcję ochronną w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego, reagują na zdarzenia zagrażające życiu, zdrowiu i mieniu, zapewniając także ochronę zasobów naturalnych. W badaniach polityki bezpieczeństwa Niemiec interesowało mnie jak organizowana jest wewnątrzpaństwowa ochrona przed zagrożeniami, zwłaszcza w kontekście federalnej struktury państwa. Przedstawiłam więc podstawy prawne systemu zarządzania kryzysowego, jego organizację w krajach związkowych i na poziomie federacji, a także instytucje składające się na system.

W ramach wymiaru zewnętrznego omówiłam rolę *Auswärtiges Amt* w międzynarodowym reagowaniu kryzysowym, dokonując dość szczegółowej prezentacji jego struktur. Mają one przełożenie na aktywność Niemiec w działaniach prewencyjnych, rozwiązywaniu konfliktów i pomocy humanitarnej pod auspicjami ONZ, OBWE i UE. W XXI wieku system zarządzania kryzysowego Niemiec przeszedł zmiany w związku z zagrożeniami terrorystycznymi po 2001 r. i serią katastrof naturalnych począwszy od 2002 r. (powódzie, huragany). W obliczu narastających problemów środowiskowych i złożoności sytuacji kryzysowych przewiduję rozwój współpracy cywilno-wojskowej w Niemczech i rozwijanie zdolności reagowania oraz ochrony ludności w ramach mechanizmów unijnych i ONZ-owskich, jako tych form polityki bezpieczeństwa, które nie mają militarnego charakteru.

W związku z realizacją w okresie 2016-2018 grantów wewnętrznych na moim macierzystym wydziale (nr 6/WNSiD/WGW/2016, nr 2/WNSiD/WGW/2017) w zakresie badania wyzwań klimatycznych i adaptacji do nich w polityce bezpieczeństwa państwa, opracowałam

artykuł o strategii adaptacji Niemiec od zmian klimatu [publikacja 1]. Ma on w moim odczuciu duże znaczenie w polskich badaniach niemcoznawczych, a także dla rozwoju dyscyplin nauki o polityce i administracji oraz nauk o bezpieczeństwie, po raz pierwszy bowiem zagadnienie strategicznego wymiaru adaptacji do zmian klimatu pojawia się w polskim piśmiennictwie politologicznym. Bazą przygotowania tego artykułu były moje wcześniejsze wystąpienia konferencyjne: 1) *Adaptation to Climate Change in Poland – the Gap or Challenge for the Security Policy?* na XXIV Światowym Kongresie Nauk Politycznych w Poznaniu w lipcu 2016 r., gdzie tematykę sekurytyzacji działań adaptacyjnych analizowałam na przykładzie Polski, wykorzystując do tego narzędzie analityczne DPISR (Driving forces – Pressures – States – Impacts – Responses), stosowane przez Europejską Agencję Środowiska do badania związków przyczynowo-skutkowych oddziałujących na politykę; 2) *Bezpieczeństwo środowiskowe (Environmental Security) w zewnętrznych działaniach Unii Europejskiej* na konferencji Europa XXI wieku w Słubicach w lutym 2017 r., gdzie rozważałam znaczenie adaptacji do zmian klimatu w zewnętrznych działaniach Unii Europejskiej. Omawiany artykuł obejmuje analizę powiązań niemieckiej strategii adaptacji do zmian klimatu z polityką bezpieczeństwa tego państwa. Na podstawie dostępnych dokumentów źródłowych (m.in. Niemieckiej Strategii Adaptacji do zmian klimatu z 2008 r., planów działania wydanych do niej w 2011 i 2015 r., dokumentów monitoringu i ewaluacji Strategii oraz Białej Księgi z 2016 r.) poszukiwałam odpowiedzi na pytanie o zakres tej zbieżności. Stosując metodę instytucjonalno-prawną uzupełnioną o elementy analizy treści, opis i studium przypadku, odtworzyłam strukturę procesu adaptacji w Niemczech. Analizując 2 przypadki tzw. sektorów wrażliwych (*vulnerable sectors*) na zmiany klimatu: energetyki oraz ochrony ludności i infrastruktury, wykazałam ich bezpośredni związek z realizacją polityki bezpieczeństwa i przedstawiłam wskaźniki ewaluacji. Zmieniający się klimat stanowi dynamiczne wyzwanie organizatorskie, ekonomiczne i naukowo-techniczne dla społeczeństwa, państwa oraz jego struktur administracyjnych. Odpowiednie planowanie działań adaptacyjnych, monitoring zagrożeń oraz współpraca podmiotów systemu zarządzania kryzysowego są jego przejawem. Sprawne funkcjonowanie federalnego systemu ochrony ludności wspólnie z zasobami krajów związkowych i adekwatne reagowanie służb ratowniczych jest przejawem realizacji odpowiedzialności państwa za skuteczne dostosowanie do zmian klimatycznych. W obliczu ich potencjalnych konsekwencji, np. nasilających się anomalii pogodowych i związanych z nimi katastrof, wszelkie działania prewencyjne, mitygacyjne i dostosowawcze pozwalają uniknąć ryzyk oraz zmniejszyć skalę potencjalnych szkód. Zwiększanie więc świadomości na temat znaczenia adaptacji w polityce bezpieczeństwa każdego kraju jest nieodzowne dla skutecznej realizacji celów państwowych w zakresie zapewniania bezpieczeństwa.

Zainteresowania powyższą tematyką pogłębiałam łącząc bezpieczeństwo środowiskowe (ekologiczne) z optyką *Human Security* (wystąpienie konferencyjne pt. *Human Security in the Anthropocene*, podczas konferencji *Beyond Humanism* we Wrocławiu w lipcu 2018 r.). Studiując prace m.in. Simona Dalby'ego, Rity Floyd, Hansa Günthera Braucha, Richarda Mattheu, Robyn Eckersley, Denisa Piragesa i Marka Pietrasia, staram się poszukiwać związków między międzynarodową polityką zmian klimatycznych z jednej strony, a polityką bezpieczeństwa państw. Koncentruję się przede wszystkim na wyjaśnieniu motywów implementacji zagadnień środowiskowych, w tym adaptacji do zmian klimatu do strategii bezpieczeństwa Niemiec i Polski z uwzględnieniem zaleceń Unii Europejskiej. Stosując technikę badania przypadków, studiuję formy i sposoby antycypowania zagadnień zmian klimatu jako czynnika sekurytyzującego agendę niestałego członkostwa Niemiec w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w latach 2019-2020.

Wpływ na rozwój dyscypliny i sposoby upowszechniania:

Zaprezentowany cykl publikacji odnosi się do współczesnych i aktualnych zagadnień niemcoznawczych, które dopiero od kilku lat zyskują na znaczeniu na gruncie polskim. Wychodzę z założenia, iż społeczno-gospodarczo-polityczne konsekwencje zmian klimatycznych są w naszym kraju badane najczęściej w ramach paradygmatu realistycznego, gdzie główną kategorią analizy są interesy państw, zwłaszcza w zakresie bezpieczeństwa energetycznego.

Całościowe ujęcie uwarunkowań działania Niemiec w obszarze międzynarodowej ochrony środowiska pozwala:

HW

1) uzupełnić dyskurs naukowy o wątki neoliberalne i konstruktywistyczne w badaniu tematyki środowiskowej w wymiarze międzynarodowym, tj. kompleksową współzależność w ramach środowiskowego *governance*, badanie dyskursu wyborczego oraz kultury strategicznej;

2) wzbogacić analizę polityki zagranicznej o kompleksowy sposób wyjaśniania motywów aktywności państwa w omawianej tematyce, co przejawia się w rozwijaniu nowych modeli jako narzędzi analizy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa;

3) wprowadzać do obiegu naukowego nowe pojęcia: zagraniczna polityka ochrony środowiska, zagraniczna polityka transformacji energetycznej i kreować nowe, interdyscyplinarne pola badawcze, do których zaliczam styk środowiska, bezpieczeństwa i polityki zagranicznej.

Warto wskazać, iż w zakresie wprowadzania treści o ochronie środowiska do badania bezpieczeństwa, rozumianego jako podstawowa wartość i cel polityki zagranicznej, studia niemcoznawcze wykazują duże braki. Autorka ma więc poczucie, że w toku swoich dotychczasowych badań starała się je zniwelować.

Za swój wkład w rozwój badań w dyscyplinie nauki o polityce i administracji uznaje wprowadzenie do polskiego piśmiennictwa politologicznego w oparciu o literaturę zagraniczną nowych narzędzi:

1) analizy zagranicznej polityki ochrony środowiska, które - zaproponowane w 2002 r. przez badaczy amerykańskich - poszerzyłam o poziom *soft power*,

2) porównania dyskursu partyjnego w zakresie treści ekologicznych,

3) modelu analizy kultury strategicznej,

4) analizy związków polityki bezpieczeństwa i zagrożeń środowiskowych.

W zakresie metodologicznym przeprowadzana w moich artykułach naukowych analiza polityki zagranicznej na różnych jej poziomach (międzynarodowym, państwowym, społecznym) jest wkładem autorki w postulowany w ramach Polskiego Towarzystwa Stosunków Międzynarodowych rozwój tej metody.

Moje publikacje i opracowane na bazie źródeł i literatury obcojęzycznej wystąpienia konferencyjne wzbogacają polską dyskusję naukową o kwestie znaczenia zagadnień środowiskowych w realizacji interesów narodowych państwa, stanowią podstawę do pogłębiania studiów nad kategorią odpowiedzialności międzynarodowej państw w ramach ich wielowarstwowej współzależności. Potwierdzeniem powyższego jest moderowanie jesienią 2018 r. w ramach IV Kongresu Politologii panelu pt. *Rola nowych zagadnień w polityce zagranicznej państw - metody badawcze i praktyka dyplomatyczna*.

W zakresie badania bezpieczeństwa państwa, swoją uwagę skupiłam na aspektach niemilitarnych, ukazałam wpływ idei ekologicznych na kształtowanie się strategii bezpieczeństwa, co także jest nowością na gruncie polskim. Ważnym aspektem moich działań badawczych było podjęcie tematyki adaptacji do zmian klimatu jako wymiaru polityki bezpieczeństwa, zarówno w odniesieniu strategicznym, jak i kształtowania bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Moim wkładem w rozwój obszaru nauk społecznych jest podjęcie się badań o charakterze interdyscyplinarnym, łączyłam bowiem w swoich publikacjach zagadnienia politologiczne z wiedzą o mechanizmach zachodzących w środowisku, z wątkami socjologicznymi, prawnymi, ekonomicznymi i obejmującymi bezpieczeństwo. Aktualność podejmowanej tematyki związana jest z analizą współczesnych tendencji rozwojowych, zwłaszcza w kontekście coraz większego zainteresowania walką ze zmianami środowiskowymi, w tym klimatycznymi, determinującymi nie tylko politykę wewnętrzną państw, ale także ich funkcjonowanie na arenie międzynarodowej.

Wybór do badań Niemiec - jest istotny z uwagi na wagę relacji polsko-niemieckich. W sensie praktycznym odpowiednio rozpoznanie metod i narzędzi stosowanych przez najbliższego partnera politycznego Polski pozwala na bardziej adekwatne budowanie własnej taktyki i strategii w relacjach bilateralnych oraz zdolności operacyjnych w procesie integracji europejskiej. Moje badania i analizy mogą więc być wykorzystane przez analityków Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Środowiska do planowania strategii działań w zakresie umiędzynarodowienia problematyki ochrony środowiska oraz wykorzystania ochrony środowiska jako narzędzia polityki zagranicznej.

Tematyka cyklu spotkała się z zainteresowaniem ze strony środowiska naukowego w ramach ponad 30 moich wystąpień na konferencjach międzynarodowych i krajowych, których listę przedstawiam w załączniku nr 4. Niewątpliwie bowiem badanie procesu ekologizacji polityki zagranicznej jest działaniem rzadkim i skomplikowanym, o czym świadczy stwierdzona niewielka ilość publikacji na ten temat. Moje prace naukowe publikowałam w różnych ośrodkach akademickich w Polsce: Wrocławiu, Gdańsku, Poznaniu, Lublinie, Krakowie, znalazły one także oddźwięk w artykułach innych autorów. W świetle narzędzia stosowanego powszechnie przez autorów, tj. Google Scholar, moje wskaźniki cytowań wynoszą 15, a indeks Hirscha 2.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych.

(szczegółowy wykaz publikacji i aktywności naukowych znajduje się w załączniku nr 4)

5.1. Ujęcie ilościowe dorobku.

Przedstawiony do oceny cykl stanowi główny nurt moich zainteresowań badawczych o profilu niemcoznawczym. Niemniej jednak w mojej pracy naukowej interesowały mnie także inne obszary, w których prowadziłam badania, są to: współpraca państw Trójkąta Weimarskiego, zarządzanie migracjami w Unii Europejskiej, od niedawna także pokrewna wobec głównego nurtu badań tematyka roli zmian klimatu w polityce międzynarodowej, zwłaszcza w kontekście polityki bezpieczeństwa.

W rezultacie mój dorobek naukowy, wliczając w to cykl wykazany jako osiągnięcie w pkt. 4, składa się z 38 publikacji, tj.:

- 1 monografia autorska,
- 2 współredakcje prac zbiorowych,
- 14 artykułów opublikowanych w recenzowanych czasopismach naukowych, znajdujących się na liście B MNiSW, w tym 6 z nich znajduje się na liście ERIH+,
- 13 rozdziałów w pracach zbiorowych, w tym 2 obcojęzyczne,
- 7 recenzji i sprawozdań,
- 1 referat opublikowany online w materiałach konferencyjnych International Political Science Association (IPSA).

Łączna liczba cytowań mojego dorobku na dzień 15 kwietnia 2019 r. wynosi:

- 15 wg Google Scholar, 12 wg Publish or Perish, 0 jako sumaryczny *Impact Factor* według Journal Citation Report (JCR) zgodnie z rokiem opublikowania.

Wskaźnik indeks Hirscha dla moich opublikowanych publikacji wynosi:

- 2 wg Google Scholar, 2 wg Publish or Perish, 0 wg bazy Web of Science.

W latach 2007-2018 wygłosiłam łącznie 32 referaty, w tym 8 na konferencjach międzynarodowych i 24 w kraju. Szczegółowy wykaz wystąpień znajduje się w załączniku 4.

W 2007 r. otrzymałam wyróżnienie w konkursie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych na najlepszą pracę doktorską obronioną w 2006 r.

W latach 2006-2018 kierowałam łącznie 5 projektami badawczymi, w tym grantem naukowym MNiSW/NCN (nr 7200/B/H03/2011) w latach 2011-2013 pt. *Ekologizacja polityki zagranicznej Niemiec* oraz uzyskiwałam granty wewnętrzne Wydziału Nauk Społecznych i Technicznych na następujące zadania badawcze: 1. *German Environmental Foreign Policy* (2014-2015, nr 1/WNSiD/WGW/2014), 2. *Ekologizacja polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa* (2015-2016, nr 1/WNSiD/WGW/2015), 3. *Adaptacja do zmian klimatu w polityce bezpieczeństwa państwa* (2016-2017, nr 6/WNSiD/WGW/2016), 4. *Wyzwania klimatyczne w polityce bezpieczeństwa państwa* (2017-2018, nr 2/WNSiD/WGW/2017).

HW

5.2. Omówienie pozostałych obszarów zainteresowań naukowych poza osiągnięciem wykazanim w pkt. 4.

Moje zainteresowania naukowe, poza osiągnięciem wykazanim jako cykl w punkcie 4 autoreferatu, obejmują przede wszystkim zagadnienia:

- a) współpracy państw Trójkąta Weimarskiego,
- b) zarządzania migracjami w Unii Europejskiej.

Ad. a) Współpraca państw Trójkąta Weimarskiego.

Obszar badawczy obejmujący współpracę państw Trójkąta Weimarskiego pozostaje w kręgu moich zainteresowań od czasu studiów doktoranckich. Najważniejszym efektem prowadzonych przeze mnie badań w tym zakresie była monografia pt.

Trójkąt Weimarski. Współpraca Polski, Francji i Niemiec w latach 1991-2004, wyd. A. Marszałek, Toruń 2010 [recenzenci: prof. B. Krau-Mozer, prof. K. Pająk],

która po aktualizacji powstała na bazie pierwotnego tekstu mojej pracy doktorskiej (stanowiącej dorobek podlegający ocenie w procedurze ubiegania się o stopień doktora). W 2007 r. otrzymałam wyróżnienie w konkursie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych na najlepszą pracę doktorską obronioną w 2006 r.

Publikacja stanowiła fundament do dalszych, pogłębianych badań, stąd też zasadnym jest scharakteryzowanie jej głównych wniosków. W monografii przedstawiłam trzy filary współpracy weimarskiej, tj. polsko-niemiecką 'wspólnotę interesów', francusko-niemiecki 'motor' Unii Europejskiej oraz partnerstwo polsko-francuskie, omówiłam determinanty Trójkąta Weimarskiego i podstawy jego funkcjonowania. Na bazie zebranych dokumentów zrekonstruowałam płaszczyzny aktywności weimarskiej w okresie 1991-2004: od konsultacji politycznych szefów państw i rządów, ministrów spraw zagranicznych i europejskich oraz parlamentarzystów, przez współpracę w zakresie bezpieczeństwa, spotkania dotyczące spraw gospodarczych i współpracę społeczno-kulturalną, a także kwestie decentralizacji idei weimarskiej. Ważną część rozważań stanowiła ocena roli Trójkąta Weimarskiego w perspektywie członkostwa Polski w Unii, gdzie przedstawiłam koncepcje i omówiłam działania na rzecz poszerzenia Trójkąta, politykę wschodnią wobec Ukrainy i Rosji, a także scenariusze przyszłego rozwoju i problematykę instytucjonalizacji tego forum konsultacyjnego. Ramy badawcze oparłam na teorii neofunkcjonalnej E. Haasa, L. Lindberga i R. Keohane'a, w ramach której nowe pola współpracy i mechanizmy konsultacji wyjaśniłam poprzez efekty *spill-over*, umożliwiające przenoszenie wzorów kooperacji na wyższy poziom lub inny obszar, prowadzące do ponadnarodowej instytucjonalizacji, a w konsekwencji przyczyniające się do pogłębiania integracji, stającej się generatorem kolejnych koncepcji rozwoju. Bazę źródłową monografii stanowiły rozproszone dokumenty w językach polskim, niemieckim i francuskim, w postaci oficjalnych oświadczeń, stenogramów posiedzeń parlamentarnych, transkrypcji wspólnych konferencji prasowych polityków, ale także sprawozdania i druki resortowe oraz wywiady przeprowadzone przeze mnie w polskich ministerstwach. Praca zawiera cenny aneks w postaci kalendarium i dokumentacji spotkań w formacie Trójkąta w latach 1991-2004 (zbiór wszystkich oficjalnych oświadczeń).

Badania dotyczące bilateralnej współpracy Francji i Niemiec kontynuowałam w ramach stypendium we francusko-niemieckim ośrodku naukowym *Centre Marc Bloch* (CMB) w Berlinie, specjalizującym się w interdyscyplinarnych badaniach w zakresie nauk społecznych (*Deutsch-französisches Forschungszentrum für Geistes- und Sozialwissenschaften*). W latach 2005-2006 realizowałam w CMB projekt pt. *Deutsch-französisches Tandem in der EU [Tandem francusko-niemiecki w UE]*. Podczas pobytu stypendialnego prowadziłam pogłębione badania na temat stosunków niemiecko-francuskich, uczestniczyłam w seminariach i innych aktywnościach naukowych centrum. Późniejsza współpraca z CMB, którą realizowałam do 2008 r. jako badacz stowarzyszony [*chercheuse associée au Centre Marc Bloch*] w ramach grupy ds. Europy Środkowo-Wschodniej pod kierunkiem profesor Béatrice von Hirschhausen (Université Paris Panthéon Sorbonne), zaowocowała współpracą w 2007 r. w Berlinie międzynarodowej konferencji pt. *Chance genutzt? Chance vertan? Bilanz von 15 Jahren Weimarer Dreieck* i zaproszeniem mnie jako prelegenta do udziału w dyskusji plenarnej.

Nowym aspektem moich badań stała się kwestia roli Trójkąta Weimarskiego w polskiej polityce zagranicznej w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej. Efektem tych zainteresowań są artykuły:

1. Wyligała Helena, 2010, *Trójkąt Weimarski po rozszerzeniu Unii Europejskiej – niewykorzystany instrument polskiej polityki zagranicznej?* „Przegląd Politologiczny”, nr 4, s. 69-77.
2. Wyligała Helena, 2006, *O Triângulo de Weimar na União Europeia alargada*, „O Mundo em Português. Revista de Assuntos Internacionais”, Instituto de Estudos Estratégicos e Internacionais, Out/Nov, Ano 7, Número 63, p. 23-25.
3. Wyligała Helena, 2006, *Aktywność państw Trójkąta Weimarskiego w poszerzonej Unii Europejskiej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 14, s. 117-139.

W pierwszym z nich [publikacja nr 1] analizuję znaczenie Trójkąta w kontekście polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej oraz uwarunkowania kooperacji weimarskiej po 2004 r. i oceniam perspektywę roli Trójkąta w polskiej polityce zagranicznej. W artykule opublikowanym w portugalskim czasopiśmie „O Mundo em Português. Revista de Assuntos Internacionais” [publikacja nr 2] przedstawiam interesy trzech ‘bilateralizmów’, ukazując Trójkąt jako ważne narzędzie dyplomatyczne Polski w jej drodze do pełnej integracji z Unią. W artykule opublikowanym w „Niemcoznawstwie” [publikacja nr 3] analizuję natomiast przełomowy dla Polski okres akcesji do UE (2003-2005), ukazując ówczesną rolę i potencjał kooperacji weimarskiej. Artykuły te powstały z wykorzystaniem stosowanych w naukach politycznych metod i technik analizy zawartości dokumentów, analizy instytucjonalno-prawnej, metody historycznej i behawioralnej z elementami komparatystyki. Główne wnioski wynikające z moich analiz dotyczyły konieczności podtrzymywania i intensyfikacji współpracy weimarskiej jako instrumentu pozwalającego skuteczniej realizować politykę europejską Polski, zwłaszcza w obliczu jej przygotowań do sprawowania prezydencji w Radzie UE.

W kolejnych latach moje zainteresowania badawcze dotyczyły zagadnień sektorowych w odniesieniu do współpracy trójstronnej Polski, Francji i Niemiec, które wcześniej nie były podejmowane w polskiej politologii. Analizą objełam dynamicznie rozwijającą się na początku XXI wieku transgraniczną kooperację samorządów, które realizowały idee tzw. małych Trójkątów Weimarskich, wypełniając treścią postulat oddolnego, pozarządowego współdziałania. Wykorzystując bardzo rozproszone źródła dokonałam analizy regionalnej i lokalnej współpracy trójstronnej, która wprawdzie była intensywnie rozwijana przez samorządy w praktyce, lecz nie podlegała wcześniej badaniom naukowym. Moim wkładem było więc wykazanie, że samorządowa kooperacja Polski, Francji i Niemiec zachodziła przede wszystkim na szczeblu województw samorządowych oraz gmin. Charakteryzowała się pewnym stopniem sformalizowania w postaci umów trójstronnych i deklaracji o współpracy, a także instytucjonalizacją, jak miało to miejsce np. w przypadku projektu Trires, koordynowanego przez województwo śląskie. Do jego realizacji z wykorzystaniem funduszy unijnych włączyły się zarówno administracja publiczna, jak i organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorstwa. Idea decentralizacji Trójkąta Weimarskiego jest mało rozpowszechnioną formą aktywizacji lokalnych społeczności obywatelskich, świadcząca o zachodzących w ramach integracji europejskiej procesach *top-down* i *bottom-up*, mających swoje źródło w inspiracji wizjonerów politycznych, jakimi byli ministrowie Skubiszewski, Dumas i Genscher. Dzięki tym badaniom wzbogaciłam studia nad paradyplomacją transregionalną¹⁶ w Polsce oraz wypełniłam lukę związaną z postrzeganiem Trójkąta Weimarskiego tylko przez pryzmat spotkań na najwyższym szczeblu. W mojej pracy stosowałam podejście instytucjonalne, badając mechanizmy tworzenia i działania struktur politycznych, ukazując ich funkcjonalne znaczenie. Efektem moich badań są publikacje:

¹⁶ Łuszczuk M., *Zastosowanie pojęcia paradyplomacja w świetle ewolucji badań dyplomacji niesuwerennej*, w: *Nowe oblicza dyplomacji*, red. B. Surmacz, Wyd. UMCS, Lublin 2013, s. 127.

1. Wyligąła Helena, 2008, *Współpraca regionalna w ramach Trójkąta Weimarskiego*, w: *Sprawy niemieckie i polsko-niemieckie w XX i XXI wieku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 16, s. 157-184.

2. Wyligąła Helena, 2009, *Regionale Zusammenarbeit im Rahmen des Weimarer Dreiecks. Eine Einführung*, w: *Das Weimarer Dreieck in Europa. Die deutsch-französisch-polnische Zusammenarbeit. Entstehung – Potentiale-Perspektiven*, Hrsg: K.-H. Standke, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 583-586.

Wyjaśnienie potencjału Trójkąta Weimarskiego jako narzędzia polityki zagranicznej Polski w relacjach z dwoma silnymi partnerami: RFN i Francją uzasadniało konieczność eksploracji, oprócz politycznych, także innych dziedzin stosunków francusko-niemieckich. Celem było ukazanie potencjalnych obszarów włączania Polski do współpracy tandemu Paryż-Berlin. Przedmiotem moich studiów były więc cele, formy i efekty kooperacji bilateralnej w zakresie: bezpieczeństwa, współpracy międzyparlamentarnej, komunikowania politycznego, polityki migracyjnej, ochrony środowiska.

Analizę stanowisk Francji i Niemiec w odniesieniu do koncepcji europejskiego bezpieczeństwa wykonałam bazując na treści wspólnych oświadczeń z 1996, 2002 i 2003 r. Efektem moich badań była konstatacja, iż w obliczu kryzysu irackiego i u progu rozszerzenia UE na Wschód oba państwa próbowały zbudować koalicję wzmocnionej współpracy z Wielką Brytanią, by urzeczywistnić w ten sposób europejską tożsamość obronną w ramach postulowanej przez nie Unii Bezpieczeństwa i Obrony. W referacie na temat komunikowania politycznego przedstawiłam sposoby promocji tandemu przez wspólną (rządową) stronę internetową, będącą niestandardowym dotąd medium oddziaływania na partnerów w polityce międzynarodowej, zarazem nowym narzędziem dyplomatycznym.

W artykule na temat współpracy parlamentarnej Niemiec, Francji i Polski oceniłam efekty przeprowadzonych w ramach Trójkąta Weimarskiego konsultacji parlamentarzystów. Mimo iż ich spotkania stanowiły potencjalnie dużą wartość polityczną, to w mojej ocenie, w okresie przed rozszerzeniem UE, nie zostały skutecznie wykorzystane do wywierania wpływu na opiniotwórcze kręgi na Zachodzie, a pozostając w sferze kurtuazji i rytuałów politycznych, nie zbudowały i nie utrwaliły poparcia dla Polski. Wnioski moje oparłam na analizie treści stenogramów wspólnych posiedzeń parlamentarzystów i komunikatów Assemblée Nationale, Bundestagu i Sejmu RP oraz prasy francuskiej, niemieckiej i polskiej.

Metodę porównawczą wykorzystałam w artykule o problemach imigracyjnych we Francji i w Niemczech jako przedmiocie wspólnych negocjacji międzypaństwowych – nie tylko w kontekście jej uwspólnotowania, ale także w obliczu prezydencji niemieckiej i francuskiej w UE w latach 2008-2009. Badania pokazały wyraźnie, że reakcje Berlina i Paryża na problem imigracji były w obu krajach późnione, dopiero bowiem wewnętrzne konflikty społeczne przełomu XX i XXI wieku uruchomiły regulacyjne procesy legislacyjne i instytucjonalne. Doszło jednak do sekurytyzacji problemu imigracji, będącego poważnym wyzwaniem dla społeczeństw przyjmujących, który na stałe zagościł w dyskursie zarówno francusko-niemieckim, jak i unijnym. W ramach wyżej wymienionej tematyki przygotowałam wystąpienia konferencyjne i następujące publikacje:

1. Wyligąła Helena, 2009, *Problem imigracji w relacjach francusko-niemieckich*, w: *Dokąd zmierza Europa?*, red.: P. Mickiewicz, H. Wyligąła, Wydawnictwo Naukowe DSW, Wrocław, s. 204-225.

2. Wyligąła Helena, 2009, *Współpraca parlamentarna w ramach Trójkąta Weimarskiego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo”, nr 17, s. 107-128.

3. Wyligąła Helena, 2008, *Francusko-niemiecka koncepcja europejskiego systemu bezpieczeństwa na przełomie XX i XXI wieku*, w: *NATO w dobie transformacji. Globalny system bezpieczeństwa a próby utrzymania Pax Americana*, red.: P. Mickiewicz, K. Kubiak, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 187-200.

HW

Wkład w dyskusję naukową – wygłoszone referaty:

1. Referat pt. *Partnerstwo strategiczne Francji i Niemiec a kryzys Unii Europejskiej*, wygłoszony na konferencji *Europa XXI wieku*, zorganizowanej przez UAM i Collegium Pollonicum w Ślubicach w lutym 2012 r.
2. Referat pt. *Francusko-niemiecka strona internetowa jako narzędzie promocji aktywności dyplomatycznej RFN i Francji*, wygłoszony na konferencji *Miękka siła w stosunkach międzynarodowych*, zorganizowanej na Uniwersytecie Wrocławskim w Instytucie Stosunków Międzynarodowych w dniach 18-19 listopada 2010 r.
3. Referat pt. *Rozwój zrównoważony a sektor energetyczny w RFN i Francji. Analiza porównawcza*, wygłoszony na konferencji *Strategia rozwoju zrównoważonego w krajach Unii Europejskiej oraz w krajach sąsiedzkich*, zorganizowanej w Akademii Polonijnej w Częstochowie, w dniach 13-14 października 2008 r.

Zainteresowania tematyką trójstronną realizowałam także uczestnicząc w latach 2010-2012 w działaniach międzynarodowej sieci badawczej *Weimar Triangle Network* (WTN), koordynowanej przez Fundację Genshagen. W listopadzie 2011 r. byłam prelegentem podium dyskusyjnego przez Fundację Weimarskiego w Unii Europejskiej (moderator M. Koopmann, prelegenci: K.-O. Lang i J. Rupnik) oraz uczestniczyłam w corocznych seminariach na temat współpracy trójstronnej w zakresie polityki bezpieczeństwa, gospodarczej oraz relacji Francji, RFN i Polski z państwami niedemokratycznymi (Białoruś, Iran). Jako ekspert ds. Trójkąta Weimarskiego na zaproszenie organizatorów uczestniczyłam w licznych dyskusjach i seminariach. Przykładem jest zaproszenie mnie do udziału w międzynarodowym panelu dyskusyjnym pt. *Weimarer Dreieck als notwendige Institutionalisierung der trilateralen Beziehungen in den turbulenten 90-er Jahren*, zorganizowanym w lipcu 2011 r. przez Centrum Studiów Niemcoznawczych i Europejskich im. W. Brandt'a na Uniwersytecie Wrocławskim, zaproszenie Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Francuskiej z Warszawy do uczestnictwa dyskusji z dyplomatami i politykami o perspektywach rozwoju stosunków bilateralnych w Trójkącie (marzec 2010 r.), czy też zaproszenie w roli prelegentki na konferencję organizowaną w Krakowie przez Instytut Studiów Strategicznych do wygłoszenia referatu pt. *Trójkąt Weimarski – doraźna koalicja czy nowa jakość w stosunkach trójstronnych?* w czerwcu 2007 r.

Moja wiedza, aktywność publikacyjna oraz kontakty naukowe, wynikające z udziału w konferencjach, zaowocowały zaproszeniem do grupy ekspertów Klubu Weimarskiego pod przewodnictwem profesora Zdzisława Najdera oraz udziałem 4 lutego 2011 r. w konsultacjach zespołu doradców Prezydenta RP przygotowującego koncepcję spotkania szefów państw (prezydentów i kanclerza) Trójkąta Weimarskiego w lutym 2011 r. w Wilanowie.

W ramach moich zainteresowań naukowych dotyczących problematyki stosunków polsko-niemieckich prowadziłam także badania w obszarze polityki europejskiej, ochrony środowiska i zmian klimatu, energetyki odnawialnej oraz bezpieczeństwa. Zagadnienia te rozwijałam publikując oraz uczestnicząc w konferencjach oraz projektach naukowych.

Z perspektywy 15 rocznicy podpisania traktatu polsko-niemieckiego o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy artykuł pt. *Aktualne problemy w stosunkach polsko-niemieckich* (w: *Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi R. Gellesowi w 65 rocznicę urodzin. Studia i szkice z historii, stosunków międzynarodowych i politologii*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2006, s. 249-261) stanowił przegląd i ocenę etapów rozwoju relacji polsko-niemieckich i wskazywał na sporne kwestie, pozostające ówczesnie problemami nierozwiązanymi: nierówność zapisów traktatowych w odniesieniu do mniejszości niemieckiej i grupy polskiej w Niemczech, sprawy obywatelstwa, podwójnego nazewnictwa miejscowości, formułowanych przez organizacje wypędzonych praw - powrotu do ziem ojczyźnych i roszczeń majątkowych, zakupu ziemi przez obcokrajowców po 2004 r. i zwrotu mienia polskiego oraz dóbr kultury. Opracowanie to kończę sugerując konieczność prowadzenia pogłębionej debaty o przyszłości UE, budowania partnerskich stosunków w oparciu o społeczeństwo obywatelskie.

W ramach wystąpienia na Kongresie Europeistyki jesienią 2017 r. w Szczecinie omawiałam relacje polsko-niemieckie w kontekście polityki klimatycznej Unii Europejskiej. Tezę

mojego referatu oparłam na założeniu, że strategiczne rozbieżności prowadzonych w Polsce i Niemczech polityk w odniesieniu do zmian klimatu stawiają pod znakiem zapytania możliwości kooperacji bilateralnej w tym zakresie oraz stwarzają wyzwania dotyczące osiągnięcia spójności w UE. Za pomocą metody porównawczej zbudowałam 'protokół rozbieżności' w stanowiskach obu państw na forum Rady UE w okresie 2014-2017. Wykazałam, iż globalna dynamika wdrażania rozwiązań niskoemisyjnych w gospodarce sprzyja realizacji niemieckiej strategii transformacji energetycznej, ułatwiając Berlinowi wpływanie na kształt szczegółowych uzgodnień w UE, a Polskę, która nie jest w stanie zahamować obecnych trendów, spycha na jej ewolucyjnym modelu energetyki na boczny tor.

Wybory w Niemczech z jesieni 2017 r. stały się inspiracją do udziału w zorganizowanej w listopadzie 2017 r. na Uniwersytecie Zielonogórskim konferencji niemcoznawczej. Efektem mojej współpracy z tym ośrodkiem naukowym jest współredakcja, razem z dr hab. Aleksandrą Kruk, monografii pt. *Wybory w Niemczech w 2017 r. z perspektywy politologicznej*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2018, ss. 250.

Idea książki i celem postawionym przed autorami reprezentującymi polskie ośrodki badań niemcoznawczych było uchwycenie zmian i bieżących problemów występujących w niemieckiej przestrzeni politycznej. Monografia poświęcona została nie tylko analizie wyborów do Bundestagu z jesieni 2017 r., ale także systemu partyjnego, polityki wewnętrznej i europejskiej przed i po wyborach. Autorzy rozdziałów wykorzystali właściwe naukom politycznym metody analizy jakościowej i ilościowej oraz różnorodne podejścia badawcze (normatywne, interpretatywne, historyczne).

W czerwcu 2018 r. uczestniczyłam w seminarium zorganizowanym przez Instytut Zachodni na temat *Energiewende i perspektyw rozwoju relacji polsko-niemieckich*, prezentując referat *Energiewendeaußenpolitik – sposób na europeizację niemieckiego projektu transformacji energetycznej*. Główna teza mojego wystąpienia zakładała, iż Niemcy, poprzez doświadczenie odejścia od atomu (*Atomausstieg*) i węgla (*Kohleausstieg*) widzą siebie jako prekursora nowej, niskoemisyjnej koncepcji energetycznej, promującej na świecie, także poprzez działania dyplomatyczne, rozwój społeczno-gospodarczy oparty na zrównoważonym rozwoju.

Obecnie kontynuuję badania dotyczące relacji polsko-niemieckich w ramach międzynarodowego projektu naukowego pt. *Poland and Germany in the European Union – new frameworks and paradigm of bilateral relationship in foreign policy and cross-border cooperation*, realizowanego przez dr M. Sus z Hertie School of Governance oraz E. Opilowską z Uniwersytetu Wrocławskiego, finansowanego w latach 2018-2020 ze środków Polsko-Niemieckiej Fundacji na Rzecz Nauki. W jego ramach w 2018 r. przedstawiłam referat dotyczący teoretycznych podstaw i sposobów badania zaangażowania obu krajów w międzynarodową ochronę środowiska w oparciu o koncepcję współzależności J. Nye'a i R. Koehane'a. Aplikuję ją do sfery ekologicznej, zgodnie z ideą, iż "środowisko, w tym klimat, nie znają granic". W moich obecnych badaniach poszukuję odpowiedzi na pytanie, na ile kooperacja Polski i Niemiec w sprawie zmian klimatu może stanowić konstruktywne wyzwanie dla ich relacji bilateralnych. Zagadnienie to było przedmiotem mojego wystąpienia na międzynarodowym seminarium pt. *Bilateral relationships among EU countries. New approaches and challenges* w Berlinie w dniach 11-12 kwietnia 2019 r.

Ad. b) Zarządzanie migracjami w Unii Europejskiej.

Inspiracją do badań w zakresie tematyki zarządzania migracjami były studia nad relacjami francusko-niemieckimi. Zainteresowania dotyczące migracji łączę także z procesem dydaktycznym. Od ponad 10 lat prowadzę zajęcia na kierunku *Bezpieczeństwo narodowe* dotyczące związków migracji i bezpieczeństwa w kontekście integracji europejskiej oraz polskiej polityki migracyjnej. W ramach dociekań naukowych analizowałam rozwój przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej, zwłaszcza koncentrując się na kwestiach zmian strategicznych i instytucjonalnych oraz na ewolucji narzędzi unijnej polityki migracyjnej od 1999 r.

Moim celem w artykule pt. *Strategiczny rozwój narzędzi polityki migracyjnej UE w obliczu kryzysu migracyjnego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2016, vol. 10, nr 2,

s. 163-189, był przegląd istniejącego w Unii Europejskiej zbioru instrumentów zarządzania migracjami, ocena jego skuteczności oraz określenie kierunków rozwoju unijnej polityki migracyjnej w obliczu kryzysu migracyjnego z 2015 r. Metodologia zastosowana w pracy obejmuje przede wszystkim krytyczną analizę materiałów źródłowych oraz analizę instytucjonalną ujętą w ramy chronologiczne. Dzięki syntezie informacji pochodzących z dokumentów strategicznych, takich jak: Program z Tampere, Program Haski, Program Sztokholmski i Agenda dla Migracji oraz danych statystycznych możliwe było przedstawienie całościowego zasobu narzędzi polityki migracyjnej Unii Europejskiej. Mnogość rozwiązań formalnych, instytucjonalizacja procesu zarządzania migracjami nie przełożyły się moim zdaniem na zdolność opanowania kryzysu, zaś obecnie sprawdza się przewidywany przeze mnie jeden ze scenariuszy zróżnicowanego zaangażowania państw w unijną politykę migracyjną.

O aktualnych wciąż problemach migracyjnych, eurosceptycyzmie, populizmie, separatyzmie oraz nacjonalizmie traktuje wydana w 2010 r. i przygotowana pod moją współredakcją książka pt. *Dokąd zmierza Europa? Nacjonalizm, separatyzm, migracje – nowe wyzwania Unii Europejskiej*, red.: Mickiewicz P., Wyligala H., Wydawnictwo Naukowe DSW, Wrocław 2010, ss. 374.

Wraz z autorami z innych ośrodków naukowych zajmowaliśmy się analizą narodowych polityk migracyjnych wybranych państw. W omówionym w punkcie 5.2a artykule pt. *Problem imigracji w relacjach francusko-niemieckich* przeanalizowałam sytuację migracyjną Francji i Niemiec, porównałam ich profile migracyjne oraz wpływ obu państw na kształtowanie się unijnej polityki zarządzania migracjami.

Zwalczanie nielegalnej imigracji, zapobieganie przestępczości związanej z handlem ludźmi, zabezpieczenie granic zewnętrznych i zacieśnienie współpracy służb państw członkowskich to elementy bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej, które było przedmiotem moich rozważań w artykule pt. *Kształtowanie i monitorowanie Strategii Bezpieczeństwa Wewnętrznego Unii Europejskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2014, vol. 8, nr 1, s. 195-213.

Na podstawie analizy dokumentów źródłowych zaprezentowałam w nim wnioski płynące z przeglądów Strategii Bezpieczeństwa Wewnętrznego UE z lat 2011 i 2013. Stwierdziłam, że w zachodzącym od kilku wcześniejszych lat intensywnym procesie uwspólnotowania dziedziny spraw wewnętrznych czołową rolę odgrywają Komisja Europejska i unijne agencje, wdrażające założenia strategiczne poprzez konkretne akty prawa wtórne. Mimo finansowania przewidywanego w latach 2014-2020 dynamikę rozwoju polityki wewnętrznej UE wyhamowały kryzysy, takie jak brexit czy migracyjny.

Obserwacja ewolucji narzędzi unijnej polityki migracyjnej przekłada się na moje dalsze badania, które obejmują następujące sfery zainteresowań polską polityką migracyjną: a) w zakresie formalnym – rozwój instrumentów prawnych, b) w zakresie strategicznym - problem admisyj imigrantów i stanowisko Polski na forum UE, c) w zakresie wyzwań technologicznych i procesów zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego - rozwój systemów informatycznych, baz danych oraz usieciowienia przepływu informacji na poziomie unijnym oraz krajowym. W maju 2017 r. na konferencji we Wrocławiu prezentowałam również referat na temat roli zagadnień migracyjnych w polityce zagranicznej Polski.

Pełny wykaz efektów moich badań przedstawionych w autoreferacie w postaci publikacji, wystąpień konferencyjnych i innych aktywności naukowych znajduje się w załączniku nr 4.

Omówienie współpracy międzynarodowej:

Współpraca międzynarodowa, którą rozwijałam po uzyskaniu stopnia doktora, realizowana była w formie członkostwa w sieciach badawczych, w ramach wyjazdów seminaryjnych i dydaktycznych, poprzez udział w konferencjach międzynarodowych za granicą, a także podczas wykonywania zagranicznych kwereń naukowych i współpracy przy projektach badawczych.

W ramach badań relacji francusko-niemieckich współpracowałam z *Centre Franco-Allemand de Recherches en Sciences Sociales* (CMB) i po odbyciu stypendium posiadałam status

badacza stowarzyszonego do 2008 r. W okresie 2010-2012 byłam aktywnym członkiem sieci *Weimar Triangle Network*, koordynowanej przez Fundację Genshagen, uczestnicząc w kilku międzynarodowych seminariach na temat wyzwań i problemów kooperacji Francji, Polski i Niemiec w Unii Europejskiej.

Podczas kweryndy naukowej w Lizbonie w 2006 r. nawiązałam współpracę z think tankiem Instituto de Estudos Estratégicos e Internacionais¹⁷, co zaowocowało publikacją pt. *O Triângulo de Weimar na União Europeia alargada*, „O Mundo em Português. Revista de Assuntos Internacionais”. W rezultacie pobytu w ramach programu Erasmus Teaching Mobility w Lizbonie w 2016 r., w kooperacji z profesorem Fernandą Neutel-Pereirą z Universidade Lusofona przygotowywałam wniosek o finansowanie polsko-portugalskiej współpracy międzyuczelnianej w ramach programu współpracy między państwowej MNiSW, który, z uwagi na brak środków własnych, zakończył się niepowodzeniem.

W ramach badań dotyczących współpracy francusko-niemieckiej w Unii Europejskiej w 2007 r. realizowałam kilkudniową kweryndę w bibliotece Parlamentu Europejskiego w Brukseli. W 2009 r. odbyłam 3-dniową wizytę studyjną w Komisji Europejskiej dotyczącą polityki informacyjnej Unii Europejskiej. Była ona związana z przygotowaniem macierzystego wydziału do prowadzenia Punktu Informacyjnego Europe Direct w latach 2009-2012.

W sprawozdawczym okresie odbyłam trzy, tygodniowe pobyty studyjne, połączone z dydaktyką w ramach unijnego programu Erasmus: w 2008 r. przebywałam na Uniwersytecie w Bremie, w 2016 r. w Portugalii na Uniwersytecie Lusofońskim w Lizbonie oraz w 2018 r. na Uniwersytecie Bundeswehry w Hamburgu, gdzie przeprowadziłam kweryndę na temat miejsca adaptacji do zmian klimatu w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec.

Istotną wartość w rozwoju moich kontaktów międzynarodowych miały wizyty, które odbywałam w Berlinie w ramach realizacji grantu badawczego MNiSW/NCN nr 7200/B/H03/2011 w latach 2011-2013. Przeprowadziłam ówczesnie 12 półstrukturyzowanych wywiadów z przedstawicielami ministerstw (m.in. spraw zagranicznych, ochrony środowiska), organizacji pozarządowych, administracji federalnej oraz z naukowcami m. in. *Forschungszentrum für Umweltpolitik* na Wolnym Uniwersytecie, a także realizowałam kweryndę w bibliotece Bundestagu.

W 2018 r. rozpoczęłam badania naukowe w ramach projektu pt. *Poland and Germany in the European Union – new framework and paradigm of bilateral relationship in foreign policy and cross-border cooperation* (kierownik dr M. Sus, dr hab. E. Opilowska), finansowanego przez Polsko-Niemiecką Fundację Nauki. W ramach tej współpracy przygotowałam dwa wystąpienia w języku angielskim: na temat ekologicznej współzależności jako podstawie badania relacji dwustronnych oraz o ‘bilateralizmie klimatycznym’ jako wyzwaniu w stosunkach polsko-niemieckich.

Aktywność organizacyjna na polu nauki i działania popularyzujące naukę:

Odnosząc się do mojej naukowej aktywności o charakterze organizacyjnym pragnę podkreślić, iż jest ona związana z funkcją Pełnomocnika Dziekana Wydziału Nauk Społecznych i Technicznych DSW ds. nauki, na którą zostałam powołana w mojej uczelni w 2012 r. Obejmuje ona szeroko rozumiane procesy ewaluacyjne i sprawozdawcze w zakresie nauki i dokumentacji naukowej. W latach 2010, 2013, 2017 byłam odpowiedzialna za przygotowanie wniosków wydziału o nadanie kategorii naukowej w ramach przeprowadzanych przez MNiSW ewaluacji jednostek naukowych. Moja praca polegała na kompletowaniu dokumentacji, koordynacji wymiany informacji, pracy z systemem ankiety ewaluacyjnej oraz kontaktach z MNiSW/OPI. Każdego roku, począwszy od 2012, brałam aktywny udział w kształtowaniu polityki naukowej wydziału, tj. przygotowywałam wydziałowe wnioski o przyznanie dotacji na utrzymanie potencjału badawczego i rozwój młodych naukowców. Do moich zadań należało także coroczne opracowanie i wysłanie raportów merytorycznych i finansowych z wydatkowania w/w środków.

¹⁷ Instytut Studiów Strategicznych i Międzynarodowych funkcjonował w 1980–2013, promując w Portugalii badania i debatę na temat polityki międzynarodowej. Wieloletnim dyrektorem i współzałożycielem Instytutu był profesor *Álvaro Vasconcelos*.

Od 2012 r. pełnię funkcję redaktora tematycznego w obszarze nauk o polityce w ogólnopolskim czasopiśmie naukowym pt. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego* (8 punktów wg listy B MNISW ze stycznia 2017 r.). Od 2018 r. pełnię także funkcję członka Kolegium Redakcyjnego tego czasopisma (ISSN 1896-8848, ISSN (online) 2450-3436).

Po uzyskaniu stopnia doktora zorganizowałam samodzielnie oraz we współpracy trzy konferencje, których wykaz zamieszczam w załączniku nr 4. We współpracy z Centre Marc Bloch byłam współorganizatorem w lutym 2007 r. międzynarodowego podium dyskusyjnego na temat Trójkąta Weimarskiego pt. *Chance genutzt? Chance vertan? Bilanz von 15 Jahren Weimarer Dreieck*. Konferencja zorganizowana w Przedstawicielstwie Komisji Europejskiej w Berlinie zgromadziła znakomych przedstawicieli środowiska naukowego, dyplomacji i polityki, dziennikarzy i NGOs, współpracujących na rzecz kooperacji weimarskiej. Konferencja była transmitowana przez stację RBB Inforadio. Organizacja w 2008 r. konferencji krajowej pt. *Dokąd zmierza Europa? Nacjonalizm, separatyzm, migracje – nowe wyzwania Unii Europejskiej*, w ramach której pełniłam funkcję Przewodniczącej Komitetu Organizacyjnego, zwieńczona została wydaniem publikacji zbiorowej pod tym samym tytułem, której byłam współredaktorką wraz z profesorem dr hab. Piotrem Mickiewiczem. W 2018 r. pełniłam funkcję członka Rady Naukowej konferencji pt. *Energia w przestrzeni miejskiej*, zorganizowanej w Dolnośląskiej Szkole Wyższej, która skupiła przedstawicieli wrocławskiego środowiska naukowego i organizacji pozarządowych.

Moja aktywność organizacyjna na rzecz nauki wyraża się także poprzez zaangażowanie w prace stowarzyszeń naukowych. Od 2009 r. jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych – oddział wrocławski, w którym pełnię funkcję członka zarządu i skarbnika w kadencji 2016-2019, zaś w latach 2010-2013 byłam członkinią komisji rewizyjnej tegoż oddziału. Dwukrotnie udział w światowych kongresach nauk politycznych w ramach International Political Science Association (IPSA) przełożył się na moje członkostwo w tym stowarzyszeniu w latach 2012-2014 i 2016-2018.

W mojej pracy naukowej duże znaczenie przywiązuję do wykorzystania wiedzy w ramach aktywności społecznej. Łącząc moje zainteresowania naukowe w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatu byłam wykonawcą w realizacji dwóch projektów organizacji pozarządowych, do których samodzielnie aplikowałam. W ramach projektu pt. *Dobry Klimat dla Powiatów*, finansowanego ze środków UE (LIFE 09INF/PL/000283) współpracowałam w latach 2012-2013 z Instytutem na Rzecz Ekorozwoju z Warszawy. Ukończyłam szkolenie moderatora debat klimatycznych, które pozwoliło mi na przeprowadzenie 17 warsztatów w starostwach powiatowych Polski Zachodniej na temat przygotowań do wprowadzania planów gospodarki niskoemisyjnej w gminach. W związku z ewaluacją nauki przeprowadzaną w 2017 r. Instytut potwierdził zgłoszoną przeze mnie do ewaluacji Kartę Aplikacji Produktu o zasięgu krajowym pt. *Społeczne założenia do powiatowego programu niskowęglowego rozwoju*.

W 2006 r. współpracowałam z Dolnośląską Fundacją Ekorozwoju przy realizacji projektu pt. *Edukacja ekologiczna dla miasta Wrocławia*.

W ramach działalności popularyzującej naukę podejmowałam różne aktywności eksperckie i organizacyjne. W latach 2008-2017 brałam udział łącznie w 11 audycjach medialnych, zarówno w telewizji (TVP3, TVN24), jak i radiu (Polskie Radio, Radio ZET), które miały postać rozmów i audycji z udziałem eksperta oraz komentarzy do programów tematycznych w/w stacji. Moje wypowiedzi dotyczyły oceny funkcjonowania instytucji Unii Europejskiej (prezydencji, Parlamentu Europejskiego), a także Trójkąta Weimarskiego oraz bezpieczeństwa ekologicznego. Wykaz wywiadów przedstawiony jest w załączniku nr 4.

Od 2008 r. do dziś jestem komisarzem i egzaminatorem etapu okręgowego (dolnośląskiego) Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym, który organizowany jest od ponad 10 lat w Dolnośląskiej Szkole Wyższej. Od stycznia 2018 r. zostałam powołana przez Rektora DSW do pełnienia funkcji uczelnianego koordynatora ds. organizacji Dolnośląskiego Festiwalu Nauki w mojej uczelni. Odpowiadam więc za integrację środowiska naukowego wokół idei popularyzacji nauki i promocji badań, koordynuję w tym zakresie współpracę z Międzyuczelnianym Biurem Festiwalu we Wrocławiu.

Z powodzeniem aplikowałam o środki zewnętrzne na finansowanie inicjatyw popularyzujących naukę. W 2009 r. pod moim kierunkiem przygotowany został wniosek do

Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce w sprawie prowadzenia Punktu Informacyjnego Europe Direct (pierwsze miejsce wśród zgłoszonych ofert, kwota przyznana 24 tys. euro), który na moim macierzystym wydziale funkcjonował w latach 2009-2012. W ramach pełnienia funkcji członka Zarządu i v-ce prezesa uczelnianej Fundacji na Rzecz Studiów nad Kulturą i Edukacją wypracowałam regulamin programu stypendialnego dla najzdolniejszych studentów DSW finansowany przez zewnętrznych interesariuszy oraz aplikowałam w marcu 2014 r. do MNiSW o środki na upowszechnianie nauki (decyzją MNiSW projekt nie został objęty finansowaniem z uwagi na brak środków w budżecie na ten cel w 2014 r.). We współpracy z jednym z wrocławskich Biur Poselskich w marcu 2009 r. koordynowałam organizację szkolenia z zakresu pozyskiwania funduszy unijnych przez organizacje pozarządowe, zaś w 2008 r. we współpracy ze Stowarzyszeniem Rozwoju Przedsiębiorczości opracowałam wyniki dolnośląskich badań ankietowych w projekcie pt. *Potrzeby instytucjonalnego systemu wdrażania funduszy strukturalnych w zakresie wsparcia eksperckiego na przykładzie Dolnego Śląska*. Prezentowałam je wśród beneficjentów projektów finansowanych ze środków UE podczas 8 konferencji regionalnych w województwie dolnośląskim.

Współpracę z interesariuszami uczelni realizowałam także w trakcie projektów i zajęć dydaktycznych. W 2012 r. byłam organizatorką 16 spotkań z pracodawcami (instytucje publiczne oraz przedsiębiorstwa) dla studentów specjalności Zarządzanie Bezpieczeństwem Lotnictwa Cywilnego. W latach 2008-2012 organizowałam zajęcia warsztatowe w instytucjach takich jak: Wydział ds. Cudzoziemców Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu (w ramach przedmiotu Polityka migracyjna Polski i UE), Wydział Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta Wrocławia (w ramach przedmiotu Bezpieczeństwo ekologiczne), Sudecki Oddział Straży Granicznej (w ramach przedmiotu Polityka migracyjna Polski i UE), Wydział Doskonalenia Zawodowego Komendy Głównej Policji we Wrocławiu (w ramach przedmiotu Polityka wewnętrzna i sprawiedliwości UE).

W ramach klasycznie rozumianej popularyzacji nauki wygłaszałam kilkakrotnie wykłady otwarte dla dzieci i młodzieży, w 2014 r. organizowałam w DSW konkurs europejski dla licealistów z okazji 10-lecia członkostwa Polski w Unii. W marcu 2019 r. brałam udział jako wykonawca w projekcie Dolnośląska Akademia Dzieci, Młodzieży i Rodziców (nr POWR.03.01.00-00-U46/17-00), finansowanym przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, w ramach którego prowadziłam komputerowe zajęcia warsztatowe z młodzieżą dolnośląskich szkół średnich nt. bezpieczeństwa ekologicznego i monitoringu środowiska. Pełny wykaz aktywności organizacyjnych i popularyzatorskich w zakresie nauki przedstawiony jest w załączniku nr 4.

Omówienie aktywności dydaktycznej:

W Dolnośląskiej Szkole Wyższej prowadzę zajęcia dydaktyczne na kierunkach *Bezpieczeństwo narodowe oraz Administracja*, w latach 2007-2012 także na kierunku *Stosunki Międzynarodowe*. Prowadzone przedmioty dotyczą rozwijanych przeze mnie zainteresowań naukowych: 1) ochrony środowiska w wymiarze międzynarodowym i krajowym (*Ochrona środowiska* – wykład i ćwiczenia), a także związków ochrony środowiska z polityką bezpieczeństwa (*Bezpieczeństwo ekologiczne* - konwersatorium, *Ochrona środowiska w polityce bezpieczeństwa* - konwersatorium, *Międzynarodowa ochrona środowiska* - konwersatorium), 2) migracji jako elementu polityki bezpieczeństwa (*Polityka migracyjna Polski i UE* – wykład i ćwiczenia, *Migracje a bezpieczeństwo państwa* - konwersatorium), a także 3) integracji europejskiej (*Polityka wewnętrzna i sprawiedliwości UE* – wykład i ćwiczenia, *Instytucje i źródła prawa UE* – wykład i ćwiczenia, *Administracja publiczna w krajach UE* – wykład i ćwiczenia). Ponadto prowadzę zajęcia warsztatowe z przedmiotu *Zarządzanie projektami*, a w latach wcześniejszych moje zajęcia obejmowały wykłady i ćwiczenia na temat *Polskiej polityki zagranicznej, Organizacji międzynarodowych, konwersatoria z zakresu roli Administracji rządowej i samorządowej w systemie bezpieczeństwa państwa*. Oceny uzyskiwane przeze mnie w ramach ewaluacji studenckiej wahają się od 4,6 do 4,9. Jestem członkiem rad jakości kształcenia i rad programowych obu kierunków, wchodziłam w skład minimum kadrowego na kierunkach *Bezpieczeństwo Narodowe* oraz *Administracja*.

HW

W ramach prac zespołowych przygotowywałam wnioski o prowadzenie nowych kierunków kształcenia, a także dokumentację w ramach audytu Państwowej Komisji Akredytacyjnej. W okresie 2007-2012 sprawowałam funkcję Uczelnianego Opiekuna Praktyki Studenckich na studiach I i II stopnia na kierunkach *Bezpieczeństwo Narodowe i Stosunki Międzynarodowe*, pełniłam opiekę dydaktyczną i tutorską nad przydzielonymi mi rocznikami studentów kierunku *Bezpieczeństwo Narodowe*.

Dwukrotnie w macierzystej uczelni prowadziłam kursy w języku angielskim ze studentami programu Erasmus: *Migration Management in the EU* (2015/2016), *Polish Foreign and Security Policy* (2011/2012), a także na Uniwersytecie Wrocławskim w j. niemieckim: *Deutsch-polnische Interessengemeinschaft aus der europäischen Perspektive* (2003/2004).

Od 2010 r. do dziś kilkakrotnie prowadziłam seminarium dyplomowe, łącznie wypromowałam około 100 licencjatów w zakresie nauk o administracji oraz nauk o bezpieczeństwie, byłam też recenzentką około 50 prac licencjackich i 30 magisterskich. Bardzo ważnym dla mnie osiągnięciem dydaktycznym i zwieceniem dotychczasowego zaangażowania windywidualizowaną pracę ze studentami jest wypromowanie w 2017 r. pracy licencjackiej o tematyce migracyjnej (pt. *Formy i procedury nabywania obywatelstwa polskiego przez cudzoziemca spoza UE*), która została nagrodzona w konkursie Rektora DSW na najlepszą pracę dyplomową.

W roku akademickim 2017/2018 zostałam powołana do pełnienia funkcji promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim magistra Bartosza Niezgody na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Z uwagi na brak posiadanych przez moją macierzystą uczelnię uprawnień do nadawania stopni w zakresie nauk o polityce i nauk o bezpieczeństwie możliwe to było tylko w jednostce zewnętrznej. Uchwała nr 7/01/2018 podjęta została przez Radę Wydziału DiOM AMW w dniu 26 stycznia 2018 r.

Podnoszenie kompetencji naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych:

W latach 2007-2019 podnosiłam moje kompetencje badawcze i dydaktyczne poprzez udział w szkoleniach, projektach i we współpracy z innymi podmiotami. W 2009 r. ukończyłam szkolenie w zakresie doskonalenia umiejętności trenerskich w ramach kursu opartego na brytyjskich standardach kompetencji w zakresie treningu, uczenia się i rozwoju, realizowanym przez Stowarzyszenie Konsultantów i Trenerów Zarządzania MATRIK. Szczególnie cenne okazały się doświadczenia łączenia umiejętności zawodowych (dydaktyczno-trenerskich) i wiedzy merytorycznej w ramach funkcji moderatora debat klimatycznych, które prowadziłam w latach 2012-2013 w 17 starostwach powiatowych w związku z udziałem we wspomnianym wcześniej ogólnopolskim projekcie pt. *Dobry klimat dla powiatów* (DOKLIP) pod patronatem Ministra Środowiska, realizowanym przez Instytut na Rzecz Ekorozwoju z Warszawy. Moje zadanie obejmowało szeroko rozumianą integrację środowiska lokalnego w powiecie w zakresie wypracowania założeń do planu gospodarki niskoemisyjnej podczas moderowanych zajęć warsztatowych. Wartościowe w praktyce dydaktycznej i organizacyjnej okazały się nie tylko moje doświadczenia z zakresu realizacji grantu badawczego NCN/MNiSW, ale także studia podyplomowe z zarządzania projektami badawczo-rozwojowymi, które ukończyłam w 2013 r. Wzbogaciły one moją metodykę nauczania o nauczanie projektowe oraz wyposażyły mnie w dodatkowe kompetencje związane z zarządzaniem nauką i jej komercjalizacją. W 2016 r. ukończyłam szkolenie dla auditorów wewnętrznych z zakresu systemu zarządzania jakością wg normy ISO 9001:2008, co przyczyniło się do powierzenia mi w uczelni funkcji auditora wewnętrznego. Mając świadomość konieczności podnoszenia poziomu jakości pracy naukowej w 2018 r. uczestniczyłam w szkoleniu pt. *Efektywne publikowanie naukowe*, zaś w ramach podnoszenia umiejętności badawczych z zakresu metodologii w tym samym roku wzięłam udział w szkoleniu zorganizowanym przez wrocławski oddział Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych pt. *Metody ilościowe w badaniach politologicznych*. W związku z kwalifikacją części kadry akademickiej mojej uczelni do projektu MNiSW nr POWR.04.03.00-00-0074/17-00 pt. *Mistrzowie Dydaktyki (Master of Didactics)*, w dniach 31 marca – 6 kwietnia 2019 r. wzięłam udział w tygodniowym szkoleniu z zakresu nowoczesnych metod dydaktycznych i tutoringu na Uniwersytecie w Groningen w Holandii. Szkolenie realizowane jest w języku angielskim,

obejmuje 150 godzin zajęć wykładowo-ćwiczeniowych, a jego zakończenie planowane jest w listopadzie 2019 r.

Wskazane przeze mnie działania na polu naukowym, dydaktycznym i organizatorskim są doceniane przez moich przełożonych w Dolnośląskiej Szkole Wyższej, gdzie w wyniku dokonywanej corocznie szczegółowej oceny pracowniczey otrzymuję najwyższe noty. W 2017 r. otrzymałam nagrodę Rektora Dolnośląskiej Szkoły Wyższej za wybitne osiągnięcia we wskazanych powyżej polach oraz we współpracy międzynarodowej.

Helena Wyligala